

Οδύσσεια
Ταξιδιωτάι. 1666.

ΣΤΙΛΩΝΟΣ Π. ΚΥΡΙΑΚΙΔΟΥ
Καθηγητού του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

Ο ΚΑΠΟΥΚΙΝΟΣ ROBERT DE DREUX ΣΤΗ ΘΡΑΚΗ ΣΤΑ 1666

Μέσα στη φτώχεια που έχουμε από ειδήσεις για τα σκοτεινά χρόνια της τουρκοκρατίας οι πληροφορίες που μας δίνουν οι Ευρωπαίοι ταξιδιωτές, όσοι έτυχε στα χρόνια αυτά να περάσουν απ' τις ελληνικές χώρες είναι πράγματι πολύτιμες. Δεν πρέπει βέβαια να περιμένει κανένας απ' αυτές πάντα πολύ σπουδαία πράγματα, γιατί περαστικοί όπως ήταν δεν είχαν τον καιρό ούτε και το σκοπό να εξετάσουν με προσοχή τον τόπο μας και να δώσουν ολόκληρη την εικόνα του. Αυτό μονάχα για λίγους μπορεί να ειπωθεί. Οι περισσότεροι περνούσαν για άλλες δουλειές, και το σημαντικότερο μαζί με διάφορες διπλωματικές αποστολές και στα δρόμους τους πάνω απ' όλα έβλεπαν σημειώνον ότι τους έκανε κάποια έντυπωση ανάλογα με την ιδιοσυγκρασία και τα ιδιαίτερα ενδιαφέροντα του καθενός. Γι' αυτό και οι πληροφορίες των δεν είναι συστηματικές και μερικές μάλιστα φορές όχι και πολύ σωστές. Άλλες φορές στο βιαστικό πέρασμά τους δεν προφταίνουν να αντιληφθούν καλά καλά ό,τι βλέπουν ή δεν ακοῦν καλά τα ονόματα και τα παραμορφώνουν ή δεν καταλαβαίνουν καλά και παρεξηγούν ό,τι τους λές, κι άλλες φορές δίνουν πίστη και προσοχή σ' ό,τι ακούσουν απ' τους ντόπιους, που δεν τους λέν πάντα την αλήθεια, καμιά φορά δὲ για να κάνουν φαίνεται περισσότερη έντυπωση στους άπλοϊκούς αναγνώστες τους τερατολογούν και οι ίδιοι. Μ' όλα αυτά κοντά στο τίποτα οι πληροφορίες που βρίσκουμε στα ταξιδιωτικά βιβλία είναι κάτι τι, αρκεί να μη τους παραδεχόμαστε ανεξέταστα, αλλά με κάποια προσοχή και κριτική.

Είπαμε παραπάνω πώς οι περισσότεροι απ' τους ταξιδιωτές δεν ταξίδευαν για περιήγηση, αλλά για άλλες δουλειές, και το σημαντικότερο πήγαιναν και ήρχονταν απ' την Κωνσταντινούπολη. Γι' αυτό και οι πληροφορίες τους σχετίζονται με τους τόπους, που βρίσκονται πάνω στους μεγάλους δρόμους, που πάν προς την Κωνσταντινούπολη. Για τὴν Θράκη δυο μεγάλοι δρόμοι είναι που οδηγούν απ' την Εὐρώπη προς την Πόλη. Ο

Θρα-
κία
εἶπε
Πε
Θρα-
κία
Σειν
1728
Πε
Αγ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Τελευτών ὁ Ὀβίδιος ὑπεραμύνεται ἑαυτοῦ διὰ μακρῶν ὅτι ἀδίκως ἐξωρίσθη καὶ καταλήγει διὰ τῶν ἐξῆς.

«Ἀφοῦ δὲν μοι παρέχεται τὸ δικαίωμα νὰ παραμείνω εἰς τὴν πα-
»τρίδα μου, ζητῶ τοῦλάχιστον, ὅπως δυνηθῶ πλησίον σου νὰ ζήσω ἐν
»ἀσφαλείᾳ εἰς τὴν ξένην ταύτην χώραν».

Τοιαύτη ἦτο ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Ὀβιδίου. Ἀλλ' ἄρ' αὖ γε ἠξιώθη ἀπαντή-
σεως ἐκ μέρους τοῦ Κότυος; Ἐκ τῶν ὑστέρων κρίνοντες φρονοῦμεν ὅτι
ὁ Κότυς παρ' ὅλην τὴν εὐγενῆ ψυχὴν του καὶ τὴν καλὴν θελήσιν του
νὰ ἔλθῃ ἀρωγὸς εἰς ἕνα ἱκετεύοντα ποιητὴν θὰ ἐδίστασε νὰ γράψῃ πρὸς
τὸν Ὀβίδιον φοβούμενος τὴν ὀργὴν τοῦ αὐτοκράτορος, τοῦ ὁποίου ἐξε-
τελεῖτο αὐστηρὰ διαταγή.

Εἶν' ἀληθὲς ὅτι ὁ Αὐγουστος ἀπέθανε τῷ 14 π. Χ. καὶ ὅτι ὁ Κότυς
ἠδύνατο, ἂν ἤθελε, νὰ βοηθήσῃ αὐτόν. Ἀλλ' ἡ ἀτυχὴς μετὰ τὸν θάνατον
τοῦ Αὐγούστου μετὰ τοῦ θείου του συμβουλίου τῆς ὁποίας ἀνεφέρομεν
τὰς λεπτομερείας, ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ ἀπελθῇ εἰς ἕνα στοιχειῶδες καθή-
κον, χωρὶς νὰ δυνηθῇ νὰ φανῇ χρησίμος εἰς τὸν ἀτυχέσαντα ποιητὴν.
Καὶ οὕτως ἀπέθνησκε μετ' ὀλίγον τῷ 17 π. Χ. εἰς τὴν ἄξενον ἐκείνην
παράλιον ὁ γὰρ τῶν Μεταμορφώσεων ποιητῆς.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ἔνας, ὁ πῶς συνηθισμένος, εἶναι ὁ δρόμος πρὸς περὶ ἀπ' τὴν Ἀδριανούπολιν, ὁ ἄλλος εἶναι ἡ περίφημη Ἑγνατία ὁδὸς πρὸς ἀρχίζε ἀπ' τὸ Δυρράχιο, περνοῦσε ἀπ' τὴ Θεσσαλονίκη, ἑακολουθοῦσε μέσ' ἀπ' τὴ Θράκη καὶ τελειώνει ἐς τὴ Κωνσταντινούπολιν. Τοὺς δυὸ αὐτοὺς δρόμους ἀκολουθοῦν ἀπάνω κάτω καὶ σήμερα ἀκόμα οἱ δημοσιεῖς. Τὸν ἕνα ἀπ' αὐτοὺς τοὺς δυὸ, αὐτὸν πρὸς πᾶσι πρὸς τὴ Θεσσαλονίκη ἀκολούθησε ἐς τὰ 1669 καὶ ἡ συνοδεία τοῦ Γάλλου πρεσβευτῆ De la Haye-Vantelet πηγαίνοντας ἀπ' τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐς τὴ Λάρισα, ὅπου ἔμενε τότε προσωρινὰ ὁ Σουλτάνος γιὰ νὰ βρεῖται πρὸς τὴν Κρήτη, πρὸς τὴν πολιορκουμένην τὰ στρατεύματα τοῦ Μεγάλου Βεζίρη του. Ὁ πρεσβευτὴς πήγαινε γιὰ νὰ τακτοποιήσει μερικὲς γαλλικὲς ὑποθέσεις, σχετικὲς μὲ τὰ προνόμια τῶν ξένων στὴν Τουρκία (Capitulations), καὶ μέσα στὴ συνοδεία του εἶχε καὶ τὸν πνευματικὸ τῆς πρεσβείας, ἕνα συγγενὴ του καπουκίνο τὸν Robert de Dreux. Ὁ de Dreux αὐτὸς ἦταν τρία χρόνια πρὸς εἶναι ἔρθε ἀπ' τὴ Γαλλία καὶ ἔμενε στὴν Κωνσταντινούπολιν γιὰ πνευματικὸς τῆς πρεσβείας, φιλοπερίεργος δὲ καθὼς ἦταν βοήθησε αὐτὸς τὸ ἀγαμέταξιν εὐκαιρίας νὰ ταξιδεύει καὶ σ' ἄλλα μέρη τῆς Τουρκίας. Πρῶτα πρῶτα ἐπειδὴ ὁ πρεσβευτὴς ἀναγκάστηκε νὰ ταξιδεύει στὴν Ἀδριανούπολιν, ὅπου βοσκοῦνται τὰ Σουλτανικά, ὁ πατέρ Robert τὸν προσέφερε γιὰ νὰ δῇ τὴν Ἀδριανούπολιν. Ἐπειτα βοήθησε εὐκαιρία νὰ ταξιδεύει ὁ πνευματικὸς τὸν καὶ στὰ νησιά καὶ στὴ Σμύρνη καὶ σὺν τέλος συνόδουσε τὸν πρεσβευτὴ καὶ στὴ Λάρισα, καὶ ἀπ' ἐκεῖ κατέβηκε στὴν Ἀθήνα καὶ σὺν Νάυπλιο, ὅπου μάρκαρε γιὰ τὴ Γαλλία. Τὶς ἐντυπώσεις ἀπ' τὴ διαμονή του στὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὰ ταξίδια του περιέγραψε σὲ μιὰ ἔκθεση, πρὸς τὴν ἐσημείωσε πρῶτα ὁ Omont, ἐξέδωκε δὲ στὰ τελευταῖα χρόνια (1925) ὁ Pernot ἀπὸ ἕνα χειρόγραφο τῆς βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων μὲ τὸν τίτλο Voyage en Turquie et en Grèce du R. P. Robert de Dreux aumonier de l'ambassadeur de France (1665—1669) publié et annoté par Hubert Pernot. Paris 1925. (Collection de l'Institut Néo-hellénique. Fasc. 3).

Ὁ de Dreux δὲν ἀνήκει βέβαια ἐς τὴν τάξιν τῶν μεγάλων περιηγητῶν, ὅπως ὁ Belon, ὁ Tournefart καὶ ἄλλοι, εἶναι ὅμως περιεργὸς καὶ φιλομαθὴς καὶ προσεκτικὸς καὶ ἐνδιαφέρεται πολὺ γιὰ τὰ ἀρχαῖα καὶ ὅπου τὰ ἀπαντήσῃ, δὲν ἀφίρνει νὰ τοῦ διαφύγουν. Ἐνδιαφέρεται ἐπίσης καὶ γιὰ τὴ σύγχρονη κατάστασιν τῶν κατοίκων καὶ μᾶς δίνει καὶ γι' αὐτὴ χρήσιμες πληροφορίες. Ἐτσι μᾶς περιγράφει τὴν Ἀδριανούπολιν, τὴν Κωνσταντινούπολιν μὲ τὰ τζαμιά της, τὰ ἱστορικὰ μνημεῖα της καὶ τὰ σαρὰγια της, τὴ Χαλκηδὸνα, τὸ Ἐφραπύργιο, τὸ Βόσπορον, καθὼς καὶ τὸ παιδομαζώμα καὶ τὴν ἀγορὰ τῶν σκλάβων. Ἐπειτα μᾶς διηγεῖται τὸ ταξίδι του σὺν

νησιά και τὴ Σμύρνη, καθὼς και τὸ ταξειδί του στὴ Λάρισα, ὅπου μᾶς δίνει πληροφορίες γιὰ ὅλες τὶς πόλεις ποὺ ἀπάντησε στὸ δρόμο του ἀπ' τὴ Σηλυβρία ὡς τὴν Καβάλλα, κι ἐδῶ ἐκεῖ ὡς τὴ Θεσσαλονίκη και τὴ Λάρισα. Τελευταία μᾶς περιγράφει τὸ ταξειδί του στὴν Ἀθήνα και στὸ Ναύπλιο, και μᾶς ἀναφέρει ὅσα ἀρχαῖα εἶδε και θαύμασε στὴν πόλη τῆς Παλλάδος. Τὴν ἐξιστόρηση τοῦ ταξειδιοῦ του δὲν φαίνεται νὰ τὴν ἔγραψε προσχεδιασμένα, γιατί ἀλλιῶς θὰ ἦταν ἴσως πλουσιώτερη. Κάποιοι, ποὺ θὰ τοῦ εἶχε ὑποχρέωση, τοῦ τὴ ζήτησε ἐπίμονα, κι αὐτὸς δὲν μπόρεσε νὰ ἀρνηθῇ. "Ετσι, καθὼς μᾶς λέγει ὁ ἴδιος, δὲν τὴν ἔγραψε ἀπὸ σημειώσεις, ἀλλ' ἀπὸ ὅ,τι θυμότανε, τρία μάλιστα χρόνια ὕστερα ἀπὸ τὸ γυρισμὸ του 'ς τὴ Γαλλία. Μ' ὅλα ταῦτα φαίνεται νὰ εἶχε ζωντὴ μνήμη, γιατί σὲ πολὺ λίγα πράματα θὰ μπορούσε νὰ πῇ κανένας πὼς δὲν τὰ λείε σωστά, ὅπως τὰ εἶδε και τὰ ἀντελήφθηκε ἢ ὅπως τοῦλάχιστον τοῦ τὰ εἶπαν.

Γιὰ τὴ Θράκη οἱ πληροφορίες τοῦ de Dreux ἔχουν ἀρκετὴ σημασία, γιατί μᾶς δίνουν ὄχι μόνο τὴ γενικὴ εἰκόνα τῆς χώρας, ποὺ φαίνεται νὰ ἦταν ἀραιὰ κατοικημένη και σχεδὸν ἐρημωμένη, ὄχι μόνο εἰκόνες ἀρκετὰ περιέργες γιὰ τὰ ταξείδια στὰ χῶματα ἐκεῖνα, ἀλλὰ και μερικὲς ἀρκετὰ σημαντικὲς πληροφορίες γιὰ πόλεις, ποὺ και σήμερα εἰσπράττουν και ἀκαμψοῦν, καθὼς και γι' ἄλλες ποὺ εἶναι καὶ ἐρημὲς κι ἀκατοικητές. Ἀφοῦ περάσαν τοὺς Τσεκμετζέδες, τὴ Σηλυβρία και τὴ Ραιδεστό, ποὺ φαίνεται πὼς και τότε εἶχε σημαντικὴ ἐμπορικὴ κίνηση, πέντε ὁλόκληρες μέρες περπατοῦν ὡς τὸν Ἑβρο χωρὶς νὰ βροῦν καμιά σημαντικὴ ὁπωσοῦν πόλη, παρὰ μόνο πεδιάδες μὲ ἀφθονο κυνήγι, πρῶγμα ποὺ μαρτυρᾷ πόσο ἐρημὸς ἦταν ὁ τόπος. Τὸν Ἑβρο τὸν περνοῦν μὲ καίκια, ὅπως και σήμερα, και φτάνουν στὰ *Φέρζαι*, ὅπως λέν σήμερα οἱ ντόπιοι, ποὺ τότε ἀκόμη διατηροῦσαν τὸ βυζαντινὸ τους ὄνομα Βήρα. Ξέρουμε δὲ ἀπ' τοὺς Βυζαντινοὺς πὼς ἐξ ἀρχῆς ἦταν ὀχυρὸ μοναστήρι, ποὺ χρησίμεψε κάποτε και γιὰ φυλακὴ μεγιστάνων, πιθανώτατα δὲ γιὰ τὴν ὀχυρότητά του αὐτὴ σιγὰ σιγὰ ἔγινε και κέντρο συνοικισμοῦ¹⁾, ἀφοῦ μάλιστα βρισκόταν και ἀπάνω στὸ δημόσιο δρόμο. Ὁ καποκινὸς ἐπισκέπτεται τὸ τζαμί, ποὺ δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ μιὰ ἀπ' τὶς πιὸ ὁμορφες βυζαντινὲς ἐκκλησιᾶς ποὺ ἔχουμε, και βλέπει και τὶς ἐπιτύμβιες ἐπιγραφὰς ποὺ σφῶνται ἀκόμα και τώρα. Μετὰ τὴ Βήρα ἔρχεται στὴ Μάκρη, ὅπου διαβάζει μιὰ ἐπιτύμβια ἐπιγραφὴ και ἐπισκέπτεται κ' ἕναν τουρκικὸ τουρμπὲ θαυματουργό. Ἀπὸ κεῖ φτάνει 'ς τὴν Γκιουμουρτζίνα. Εἶναι περιέργο πὼς τὸ κάστρο τῆς, ποὺ ὡς τὰ 1922, ποὺ τὸ γκράμισε ὁ γενικὸς διοικητὴς Δάσιος γιατί τὸ ἐθεώρησε

¹⁾ Κατακωνζηνὸς III 310,17 Βόννης, Περβλ. Στ. Κυριακίδου, Γλωσσογεωγραφικὰ σημειώματα ἐν Λεξικογραφικῷ Ἀρχεῖῳ Τομ. Γ' σ. 366.

ἄχρηστο, ἦταν πολὺ καλὰ διατηρημένο, τὸ χαρακτηρίζει ὡς ἐρειπωμένο, ὅπως καὶ πρωτύτερα ἀπ' αὐτὸν ὁ Belon. "Ἀξία προσοχῆς εἶναι ὅσα κατόπι λέγει γιὰ τὸ Περιθῶρι, ποὺ δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ ἡ Μπουροῦ, γιατί βέβαια ἡ γνώμη τοῦ Pernot πῶς μαρτοῦσε νὰ εἶναι ἡ Μαρώνεια δὲν εἶναι σωστή. Ἡ Μπουροῦ λοιπὸν καὶ τότε ἀκόμα, στὰ 1669, ὅπως καὶ στὰ χρόνια τοῦ Belon, εἶχε κατοίκους, ἐλεεινοὺς ὅμως καὶ ἀξιοδάκρυτους, βρισκόταν δὲ ἀκόμα καὶ ἄνθρωποι ποὺ θυμόνταν τὸ καλιότερό της ὄνομα Περιθῶρι, δηλαδὴ Περιθεώριον. Τὸ κάστρο της, ποὺ σήμερα μόνο λείψανα ἀξιοσημείωτα εἶδα μὲ διάφορες ἐπιγραφῆς κτιστὲς μὲ τοῦβλα, σφῶζόνταν τότε δάκερο, ὀρθὲς δὲ ἦταν ἀκόμη καὶ οἱ βυζαντινὲς της ἐκκλησιῆς. "Ο,τι δὲν καταλαβαίνω καλὰ εἶναι ὁ περίβολος μὲ τὰ τῶς γῦρο γῦρο στήν πόλη. Τέτοιο πρᾶμα ἐγὼ τουλάχιστο δὲν διέκρινα. Ἵσως τώρα νὰ γκρεμίστηκε. Ἡ περιγραφή αὐτὴ τοῦ de Dreux μᾶς δείχνει πόσο χήσιμη θὰ ἦταν ἡ ἐξέταση τοῦ τόπου αὐτοῦ ἀπὸ ἓναν βυζαντινολόγο καὶ μάλιστα καὶ ἡ ἐνέργεια ἀνασκαφῶν. Ἔχουμε μπροστά μας μιὰ ὁλόκληρη νεκρὴ πόλη, ποὺ βέβαια ἂν ἀνασκαφῇ κάποιες σελίδες ἀπ' τὴ βυζαντινὴ ζωὴ τῆς Θράκης θὰ φωτίσει. Γιὰ τίς σημειώσεις γι' αὐτὴ παραδόσεις τῶν γῦρο χωριῶν ἔγραψα ἄλλοτε στὸ Ἡμερολόγιό τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος τοῦ Δροσίνου¹⁾. Ἐξω ἀπὸ κείνα ποὺ ἀναφέρει εἶναι οἱ κάτοικοι τοῦ σημερινοῦ Σιπασίου ποὺ εἶπαν πῶς κατοικοῦσαν ἄλλοτε ἔς τὴ Μπουροῦ καὶ πῶς ἔφυγαν, γιατί δὲν μπορούσαν νὰ ἔχουν καὶ ἀπ' τοὺς κουρσάρους. Τὴν παραδόσή των βεβαιώνει ὁ de Dreux συμπλῶντας γιὰ τίς αἰτίες τῆς δυστυχίας τῶν κατοίκων. Ἀλλῶς τε ἀπ' ὅλα τὰ παράλια αὐτὰ οἱ κάτοικοι φύγαν ἀπ' τὴ θάλασσα γιὰ τὸν ἴδιο λόγο καὶ σήμερα καὶ ἡ Μαρώνεια καὶ τὰ Ἀδδηρα (σήμερα Μπουλούστρα) εἶναι ἀρκετὰ μακριὰ ἀπ' τὴν παραλία. Ἀλλ' ἂς ἀφήσουμε τὸν de Dreux νὰ μᾶς διηγηθῇ τὸ ταξεῖδι του²⁾.

Τὴν πρώτη μέρα τοῦ ταξιδιοῦ μας φτάσαμε στὸ Τοπτσιλάρ, ὅπου βρήκαμε καλὸ καὶ φτηνὸ κρασί, κ' ἐπειδὴ θέλαμε νὰ ἐξακολογήσουμε τὸ δρόμο μας καὶ τὴ νύχτα, πήραμε μαζί μας ἓνα Κατζῆ. Κατζῆδες εἶναι ἄνθρωποι ποὺ κουβαλοῦν ἓνα φανό, γιὰ νὰ φωτίζουν τὸ δρόμο. Στὴν ἄκρα δηλαδὴ μιανῆς μεγάλης βέργας ἔχουν ἓνα εἶδος σκάρας καὶ μὲ διάφορα κουδάρια ἀπὸ παννιὰ κατραμωμένα διατηροῦν μέσα σ' αὐτὴ τὴ φωτιά, ποὺ βγάζει

¹⁾ 1922 σ. 247 κέ.

²⁾ Ὁ ἐκδότης εἶχε τὴν ἐπιμέλεια νὰ ἐφοδιάσῃ τὴν ἐκδοση καὶ μὲ διάφορες σημειώσεις ἀπὸ ἄλλους ταξειδιῶτες, τὸν Belon κυρίως καὶ τὸν Ducas. Νόμισα πὼς θὰ ἦταν καλὸ νὰ τοὺς διατηρήσω καὶ τοὺς διηγήσω.

μεγάλη φλόγα. Κάποτε τή φλόγα αὐτή τή συντηροῦν μ' ἓνα ξύλο παχύ, ποῦ καίει σάν λαμπάδα.

Όταν εἶχαμε νά περπατήσουμε δώδεκα λεῦγες, ξεκινούσαμε στίς ἑντεκα τὸ βράδυ, καί ἔταν εἶχαμε μικρότερο δρόμο, φεύγαμε τὰ μεσάνυχτα γιὰ νά φτάσουμε στό σταθμὸ ἀπάνω κάτω τὸ μεσημέρι. Τὸ φαγητὸ τὸ βρίσκαμε ἑτοιμὸ, γιὰτὶ τὸ ἀμάξι μὲ τὸ μαγειρεῖο πῆγαине πάντα μπροστὰ καί κάθε μέρα φρόντιζαν νά σφάζουν ἓνα ἀρνί καί πουλερικά γιὰ τὴν ἄλλη μέρα, γιὰτὶ καθὼς εἶπα στὰ μέρη αὐτὰ δὲν ἦταν ξενοδοχεῖα, ἔπου μπορεῖ κανένας νά καταλύσει, οὔτε καπηλεῖα ἢ μαγειρεῖα, ἔπου βρίσκει κανένας μαγειρεμένο κρέας, καί πρέπει οἱ ταξειδιῶτες νά ἐτοιμάζουν μοναχοὶ τοὺς τὸ φαεὶ ποῦ θέλουν νά φάν.

Όταν ἀρχίζει νά σκοτεινιάζει ὁ χατζής ἀνάφτει τὸ φανὸ του καί τὸν βάζει στὴν πόρτα τοῦ χανιοῦ, ἔπου μαζεῦονται οἱ ταξειδιῶτες, καί βασιτώντας τὸ φανὸ στὸ χέρι τραγουδοῦ κάτι τι ἀράπικα γιὰ νά χαιρετίσει τὴ συντροφιά, γιὰτὶ ὁ θεὸς θέλησε νά μαζευτοῦσι τὸ φῶς, καί ἔπειτα ἀπλώνει τὸ χέρι γιὰ νά πάρει ἔτι ὁ κανένας ἔχει εὐχαρίστηση νὰ τοῦ δώσει.

Ἀπ' τὸ Τοπτσιλάρ ξεκινούσαμε γιὰ νά φάμε τὸ μεσημέρι στὸ Ponte-Piccolo καί ἀπὸ κεῖ στὸ Ponte-Grande¹⁾. Αὐτὰ εἶναι δύο χωριά ἔπου βρίσκονται δύο πέτρινα γεφύρια πάνω πολὺ μακρὰ καί ἀπ' αὐτὰ περνοῦν κάτι λιμνοὶ τῆς θάλασσας, ποῦ κάνει ἑξά δύο ὁμορφεὲς λίμνες. Τὴν ἄλλη μέρα φτάσαμε στὴ Σηλυβρία (Silivria) πόλιν πολὺ καλιὰ, ἀπάνω σ' ἓνα ὕψωμα κοντὰ στὴ θάλασσα. Σ' αὐτὴ εἶπε κανένας πολὺ ὥραϊα λείψανα τοῦ κάστρου, ἔχει δὲ καί πολλοὺς Χριστιανοὺς, ἀλλὰ σχισματικούς. Δὲν ἀμέλησα νά πάω νά δῶ τὸν παπὰ τοὺς, τὸν παρεκάλεσα δὲ νά μὲ ὀδηγήσει στὴν ἐκκλησίαν του, πρᾶγμα ποῦ τὸ ἔκαμε μὲ πολλὴ προθυμία, γιὰτὶ ἤθελε νά μοῦ δείξει ἓνα ἅγιο λείψανο, ποῦ τὸ τιμοῦν οἱ Ἕλληνες· καί βλέποντας ἓνα μικρὸ σακκουλάκι μετὰξινὸ μενεξεδένιο κρεμασμένο στὸ σταυρὸ τῆς Ἀγίας Τράπεζας τὸν ρώτησα τί ἦταν καί μ' ἀπάντησε πὼς μέσα στὸ σακκουλάκι ἦταν ἓνα μικρὸ κουτάκι καί μέσα σ' αὐτὸ πῆγαине τὴν ἁγία μετὰληψη στοὺς ἄρρωστους.

¹⁾ Kutchuk-Tehekmédje καί Bujuk-Tehekmédje. Αὐτὰ τὰ δύο γεφύρια ἦταν ἐξήλινα τὸν καιρὸ ποῦ πέρασε ὁ Belon ποῦ ἐρχότανε ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος (Observations, Paris 1588 σ. 150). Ὁ Paul Lucas ἔκανε δύο φορὲς τὸ ταξεῖδι ἀπ' τὴν Κωνσταντινούπολιν στὴ Λάρισα. στὰ 1706 (ἐκδ. Paris 1712) (καί στὰ 1714) ἐκδ. Rouen 1719, Amsterdam 1720, Rouen 1724) Τὴν πρώτη φορὰ οἱ κυριώτεροι σταθμοὶ τοῦ ἦσαν ἡ Ἀδριανούπολις, ἡ Φιλιππούπολις, ἡ Δράμα, ἡ Θεσσαλονίκη καί τὸ Ἅγιον ὄρος καί ἀπὸ κεῖ πίσω πάλι ἡ Θεσσαλονίκη γιὰ νά πάη στὴ Λάρισα. ἔπειτα δὴθεν στὴν Ἀθήνα· τὴ δευτέρην ἀπ' τὴν Κωνσταντινούπολιν στὴ Λάρισα ἀκολούθησε σχεδὸν τὸ δρομολόγιον τοῦ Robeat. Γιὰ τὸν Paul Lucas βλ. Omont, Missionsarchéol. σ. 317 κέ. (Σημείωση τοῦ ἐκδότη).

Σηλυβρία.

Μοσχίνα
Τρεκμεδζε
Κετσορ
Τρεκμεδζε

Ραδιόφωνο

Ἀπὸ καὶ πῆγαμε στὴν Ραιδεστό (Rodosto), μιὰ πόλη πολὺ ὁμορφῆ καὶ πολὺ ἐμπορικῇ¹⁾. Εἶναι στὴν ἑκροθαλασσὶ καὶ γι' αὐτὸ ἔχει μεγάλη συγκοινωνία μὲ τὴν Πόλη. Οἱ ἔμποροι ἀπλώνουν στὰ μαχαίρια τοὺς τὰ πὺ ὁμορφὰ ἐμπορεύματά τους, ὅπως γίνεται στὰ παζάρια. "Ενας ἀπ' τοὺς ἀμαξάδες ὅμως, ποὺ ἦταν ἀπ' τὴ Μακεδονία, τοσακώθηκε στὴν πόλη αὐτὴ μ' ἓναν Τούρκο, καὶ αὐτὸς ἔβαλε στὸ νοῦ του νὰ μᾶς σφάζει. Ὁ καπιτῆζ μπάσης δηλαδὴ ποὺ μᾶς ὡδηγοῦσε θύμωσε γιὰ τὴν κακομεταχείριση τοῦ Τούρκου ἀπ' τὸν ἀμαξᾶ τὸν δικό μας καὶ θέλησε ἀμέσως νὰ πάρει τὸ δίκιο δίνοντάς του ραβδιᾶς στὶς πατοῦσες, τιμωρία πολὺ συνηθισμένη στοὺς Τούρκους. Ὁ πρεσβευτὴς τὴν ὥρα ἐκείνη ἦταν περίπατο στὴν ἀκροθαλασσὶ καὶ εἶχε μαζὶ τοῦ ἓνα μέρος ἀπ' τοὺς ἀνθρώπους του καὶ τὸ ἄλλο μόνο ἔμενε στὸ χάνι, ὅπου εἶχαμε καταφύγει, ἓνα χάνι τόσο μεγάλο καὶ εὐρύχωρο ποὺ ἔπαιρνε ὅλα τὰ ἀμάξια καὶ τὰ ζῶα μας χωρὶς νὰ μᾶς στενοχωρήσει. Περπατοῦσα μαζὶ μὲ τὸν χαντζή, ὅταν εἶδα τὸν δυστυχισμένο τὸν ἀμαξᾶ, ποὺ οἱ Τούρκοι τοῦ ἔδωξαν τὰ παπούτσια καὶ νὰ τοῦ δώσουν τὶς ξυλιές. Αὐτὸ μοῦ κίνησε τὴ συμπάθεια καθὼς καὶ τοῦ χαντζὴ καὶ ἄρχισε νὰ μαλῶνει τὸν καπιτῆζ μπάση· κ' ἔτσι ποὺ μίσησε πολὺ δυνατὰ καὶ μ' ἀγανάκτηση τὸν ἄκουσαν οἱ ἱπποκόμε καὶ οἱ ἄλλοι υπῆργετες τοῦ Ἐξοχώτατου καὶ ἔτρεψαν ἀμέσως καὶ οἰχτήκαν ἀπ' αὐτοὺς τοὺς Τούρκους, ποὺ κρατοῦσαν τὸ δυστυχισμένο τὸν ἀμαξᾶ, καὶ τοὺς ἀνέκαψαν νὰ τὸν κρατήσουν. Τραύηξαν ἀμέσως τὰ μαχαίρια τοὺς καὶ ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος καὶ ἀπὸ τ' ἄλλο. Ἀλλὰ οἱ Τούρκοι βλέποντας τοὺς δικούς μας φρενιασμένους, ποὺ δὲν θ' ἄφηναν κανένα, τὸ σκάσαν. Οἱ δικοὶ μας θέλουν νὰ τοὺς πάρουν τὸ κατόπι καὶ μὲ πολλὴν δυσκολία τὰ κατάφερα νὰ τοὺς κρατήσω. Γρήγορα εἰδοποίησα τὸν πρεσβευτὴ καὶ αὐτὸς γυρνώντας ἀμέσως στὸ χάνι μάλωσε τὸν καπιτῆζ μπάση γι' αὐτὸ ποὺ ἔκαμε· ἐπειδὴ δὲ μάθαμε πὼς οἱ Τούρκοι μαζεῦονταν γιὰ νὰ μᾶς προσβάλουν προφυλαχτήκαμε τόσο καλά, ὥστε δὲν τόλμησαν νὰ μᾶς ἐπιτεθοῦν.

Τὴν ἄλλη μέρα φύγαμε πολὺ πρῶ καὶ περπατήσαμε πέντε ὁλόκληρες μέρες χωρὶς νὰ βροῦμε καμιὰ πολιτεία τῆς προκοπῆς, μολοντὶ ὁ κάμπος εἶναι ὠραιότατος καὶ τόσο γεμάτος ἀπὸ κυνήγι, ὥστε ὁ Ἐξοχώτατος συχνὰ μᾶς σταματοῦσε γιὰ νὰ διασκεδάσει στὸ ἀναμεταξὺ κυνηγώντας· καὶ αὐτὸ μιὰ μέρα μ' ἔκανε νὰ κινδυνέψω νὰ χάσω τὴ συντροφιά. Γιατὶ κατεβαίνοντας ἀπ' τ' ἀμάξι καὶ περπατώντας πάντα μπρὸς πῆρα ἓνα ὁρὸμο, ποὺ τόσο μὲ ξεμάκρυνε ἀπ' αὐτόν, ποὺ πῆραν τ' ἀμάξια μας, ὥστε δὲν θὰ μπορούσα πιά νὰ τοὺς φτάσω, χωρὶς τὴ βοήθεια ἐνὸς Τούρκου, ποὺ μοῦ

¹⁾ Ὁ de Bruyn (σ. 67—208) λέει πὼς ἔχει 15000 κατοίκους. (Σημ. τοῦ ἐκδότου).

ἔδωσε στὴν περίστασιν αὐτὴ πίσω μιὰ μικρὴ χάρη, ποὺ τοῦ εἶχα κάνει λίγο πρωτότερα. Ἦταν ἕνας καλὸς γεροντάκος, ποὺ τ' ἀμάξια του βρισκόταν στὴ μέση τοῦ δρόμου, ποὺ πήγαινα, καὶ ἤθελε νὰ τὸ τραβήξῃ στὴν ἄκρη γιὰ νὰ διευκολύνῃ τὸ δρόμο στ' ἀμάξια μας, ποὺ νόμιζε πὼς θὰ περνοῦσαν ἀπὸ κεῖ, καὶ μὲ παρεκάλεσε νὰ τὸν βοηθήσω, γιατί τὰ βόδια του ἦταν ξεζεμένα καὶ ἔδωσαν ἐκεῖ κοντά. Τὸ ἔκανα μ' εὐχαρίστηση καὶ δὲν φάνηκε ἀχάριστος. Γιατὶ βλέποντας πὼς τ' ἀμάξια μας ἐπαιρναν ἄλλο δρόμο χωρὶς ἐγὼ νὰ τὸ ἀντιληφθῶ, γιατί εἶχα ξεμαχρύνει, ἔβαλε τίς φωνὲς γιὰ νὰ μὲ εἰδοποιήσῃ· καὶ ἐπειδὴ ἔδωλε πὼς ἂν γύριζα πίσω ἀπὸ κεῖ ποὺ εἶχα παραστρατήσῃ δὲν θὰ μπορούσα πιά νὰ φτάσω τ' ἀμάξια, ποὺ ἔτρεχαν γλῆγορα, μὲ ἔδειξε ἕνα συντομώτερο δρόμο ἀπὸ ἕνα ποταμάκι, ποὺ τὸ πέρασα ἀπὸ ἕνα κορμὸ δέντρου καὶ γιὰ νὰ στηριχθῶ μοῦ ἔδωκε καὶ τὴ βέργα του, ποὺ κέντρωνε τὰ βόδια του. Τὸν εὐχαρίστησα γλῆγορα γλῆγορα καὶ τρέχοντας δυνατὰ ἔφτασα τ' ἀμάξια, καὶ τότε σκέφτηκα πὼς ἔχουν δίκιο νὰ λέν πὼς τὸ καλὸ δὲν γάνεται ποτὲ καὶ πὼς πρέπει πάντα νὰ τὸ κάνει κανένας ὅπου μπορεί.

Περάσαμε τέλος τὴ Θράκην διασχίζοντας τὸν ποταμὸ Μαρίτσα (Marissa), ποὺ τὴν χωρίζει ἀπ' τὴ Μακεδονία¹⁾. Τὸν ποταμὸ τὸν περάσαμε μὲ κόπο καὶ κίνδυνο, γιατί ἐκεῖ ποὺ εἶναι πλατὺς καὶ ὀρθογώνιος, οἱ βάρκες, πρὶν χρησιμοποιοῦν γιὰ τὸ πέρασμα, εἶναι τόσο ἀσθεῖς, ὥστε ἔπρεπε νὰ σηκώνουμε μὲ τὰ χέρια μας τ' ἀμάξια γιὰ νὰ τὰ μπᾶσουμε μέσα. Ἐπειδὴ δὲ δὲν μπορούσε νὰ περάσει κατὰ ἕνα μόνον ἀμάξι σὲ κάθε ταξεῖδι, χρειαστήκαμε πολὺν καιρὸ γιὰ νὰ περάσουμε τὰ ἀμάξια μας καὶ εἰκοσι ἄλογα ποὺ εἶχαμε γιὰ καθάλλα. Στὸ ἀναμεταξὺ ἦρθε μιὰ συνοδεία ἀπὸ Τούρκους, ποὺ ἤθελαν κι αὐτοὶ νὰ περάσουν. Κι ὅταν τοὺς εἶπαμε πὼς ἀφοῦ ἡμεῖς εἶχαμε ἀράδα ἔπρεπε νὰ περιμένουν γιὰ νὰ περάσουμε ὅλοι μας, δὲν ἔδωσαν καμιά σημασία καὶ εἶπαν πὼς ἤθελαν τὴ μιὰ ἀπ' τίς δυὸ βάρκες γιὰ νὰ περάσουν αὐτοὶ καὶ ἡ ἀκολουθία τους, πράγμα ποὺ ἤθελαν τρία ἢ τέσσαρα ταξεῖδια γιὰ νὰ τὸ κάμουν· καὶ βλέποντας πὼς δὲν εἶχαμε κα-

¹⁾ Belon. Observations σ. 141. «Γεφθὶ στὴ Marissa δὲν ἔχει, γι' αὐτὸ πρέπει νὰ τὴ περάσῃ κανένας μὲ τὴν βάρκα. Τὸ συνηθισμένο εἶναι νὰ δίνει ὁ ἄνθρωπος μαζί μὲ τὸ ζῶο γιὰ τὸ πέρασμα ἕνα ἄσπρο. Μόλα ταῦτα δὲν ξεπεροδύναμε παρὰ μὲ 15 ἄσπρα γιὰ μᾶς καὶ γιὰ τὸν δηγὸ μας. Γιατὶ ἡ φιλαργυρία τῶν Τούρκων εἶναι τόσο, ὥστε ὅταν βροῦν εὐκαιρία μ' ἕναν ξένο, παίρνουν ὅσα μποροῦσιν καὶ θέλεις δὲ θέλεις θὰ πληρώσεις ὅ,τι ζητήσουν. Γιατὶ τέτοια εἶναι ἡ φιλαργυρία τους ὥστε οὔτε τὸν πατέρα τους δὲν θ' ἄφηναν ἂν εἶχαν εὐκαιρία νὰ τοῦ πάρουν κάτι τι». [Ἀξίζει νὰ σημειωθῇ ὅτι ὁ de Dreux τὴ Θράκην, ποὺ εἶναι πέρα ἀπὸ τὸν Ἑβρο, τὴν ὀνομάζει Μακεδονία. Ἵσως αὐτὸ δὲν εἶναι ἀσχετο πρὸς τὴν παλιὰ βυζαντινὴ διαίρεση ποὺ ἔφερε τὴ Μακεδονία ὡς τὸν Ἑβρο καὶ θεωροῦσε ὡς πρωτεύουσά της αὐτὴ τὴν Ἀδριανοῦπολιν.—Σημ. τοῦ μεταφραστῆ.]

μιὰ βρεξι νά τοὺς κάνουμε τὴ χάρη, ἄρχισαν νά ζητοῦν διὰ τῆς βίας ὅ,τι δὲν θέλαμε νά τοὺς δώσουμε μὲ τὸ καλὸ, καὶ κοντεύαμε νά πιαστοῦμε, ἔταν ὁ πρεσβευτὴς βλέποντας πὼς ἓνα μέρος ἀπ' τοὺς ἀνθρώπους μας βρισκόταν πιά ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος τοῦ ποταμοῦ, αὐτὸ δὲ ποὺ ἔμενε δὲν θὰ μπορούσε νά ἀντισταθῇ, καὶ πὼς γι' αὐτὸ θὰ ἦταν προτιμότερο νά ὑποχωρήσουμε παρὰ νά τσακωθοῦμε σὲ ὦρα ἀκατάλληλη, μᾶς εἶπε νά βάλουμε μέσα τὰ ὅπλα μας καὶ ν' ἀφήσουμε τοὺς ἀντιπάλους μας νά πάρουν τὴ μιὰ βάρκα. Τὴ διατκγὴ του τὴν ἀκούσαμε καὶ μείναμε πέντε ἢ ἑξ ὥρες γιὰ νά περάσουμε τὸ ποτάμι, κ' ἔτσι φτάσαμε ἀργὰ στὴ Βήρα. Ἡ Βήρα εἶναι μιὰ μικρὴ πόλη πολὺ παλιά, ὅπου μόνο μερικὲς πλευρὲς μένουν ἀπ' τὸ κάστρο^η). Ἐδῶ μείναμε ἀρκετά, κ' ἔτσι βρῆκα καιρὸ νά πάω νά δῶ τὸ τζαμί, ποὺ εἶναι πολὺ ὁμορφο. Ὁ ἱμάμης, ποὺ εἶναι ὁ παπᾶς του, μοῦ ἔδειξε πολλὰ μνημῆματα μὲ ἐπιτάφια ἐπιγράμματα, καὶ ἀπ' αὐτὰ κατάλαβα πὼς ἦταν ἄλλοτε ἐκκλησιὰ. Πέντε ἑξ ἀνεθήκαμε ψηλὰ στὸ μιναρέ, ποὺ εἶναι ἓνας μικρὸς πύργος πολὺ ψηλὸς κι ἀπ' αὐτὸν ὁ ἱμάμης φωνάζει τοὺς Τοῦρκους νά προσευχηθοῦν. Ἀπὸ ψηλὰ ἀπ' τὸν πύργο αὐτὸν ἑυνοῦμάσαμε τὴν ὁμορφιὰ τοῦ κάμπου ποὺ ξανοίγαμε, ἔταν σηκωθίκαμε ἓνα ἄερας, ποὺ τράνταζε τὸν πύργο μὲ τόση δύναμη, ὥστε νομίσκαμε πὼς θὰ τὸν ἔριχνε, κ' ἔτσι κατεβήκαμε πολὺ γρηγορότερα παρ' ὅτι ἀνέβηκαμε. Τὴν ἄλλη μέρα σηκωθίκαμε στὴ Μάκρη, μιὰ πόλη πολὺ παλιά, ὅπου βρῆκα ἓναν τάφο πέρα πέρα ἀπὸ ἄσπρο μάρμαρο καὶ παρατήρησα στὶς τέσσαρες γωνίες στὸ βάθος του τέσσαρα ἐξογκώματα ἀπάνω κάτω ἓνα πόδι, ποὺ ἀπάνω τοὺς ἀκουμποῦσαν μιὰ πλάκα μαρμαρίνη, γιὰ νά σκεπάσουν ὅ,τι οἱ ἀρχαῖοι συνήθιζαν νά κλείνουν μέσα στοὺς τάφους. Ἀπάνω στὴν πλάκα αὐτὴ ἔδαζαν τὸ νεκρὸ σῶμα καὶ τὸ σκέπαζαν μ' ἓνα ἄλλο μάρμαρο. Εἶδα αὐτὸ τὸ ἐπίγραμμα χαραγμένο μὲ ἑλληνικὰ γράμματα Ὁ πατὴρ Κόϊντος εἰς τὸν ἀγαπητὸν υἱὸν Αὐρηλίον Κόϊντον, παιδίον χρηστόν. Κοντὰ στὸ μνημεῖον αὐτό, ποὺ βρίσκεται ἀπάνω σ' ἓνα ὑψωμα πλησίον στὴ θάλασσα, εἶναι ἓνα εἶδος παρεκκλησιεῖο, ποὺ ἔχει στὸ μέσο ἀπάνω σ' ἓνα στρίβοδο ἓνα μεγάλο φέρετρο, σκεπασμένο μ' ἓνα νεκρικὸ πέπλο πράσινο· καὶ πρὸς τὸ μέρος τοῦ κεφαλιοῦ εἶναι ἓνα μεγάλο σαρίκι, ποὺ τὸ διατηροῦν τόσο καθαρὸ σὰν νά ἐπρόκειτο νὰ τὸ χρησιμοποιήσουν, καὶ στὶς δύο πλευρὲς εἶναι δύο βάξια γεμάτα ἀπὸ λίπας. Ρώτησα τὸν Τοῦρκο ποὺ φυλάχει τὸ μνημεῖον, τί χρειάζεται τὸ λίπος, καὶ μ' ἀπάντησε πὼς ἦταν ἱερὸ πρᾶμα, ποὺ μ' αὐτὸ ἔτριβαν τοὺς ἀρρώ-

Bira

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΠΑΡΑΔΟΧΕΩΝ

Αρχαιο -

Ιστορ

^η Belon σ. 141. «Ἀντίκρου ἀπ' τὸ λιμένα, σὲ ἀπόσταση ἑνὸς τέταρτου τῆς λέσχας περάσαμε μιὰ μικρὴ πόλη ἀπάνω σ' ἓνα λόφο σὲ πολὺ ὁμορφο μέρος, ποὺ τὴν ἵδεν Βήρα, ποὺ εἶναι κλεισμένη γύρω μ' ἓνα παλιὸ κάστρο». Πρόκειται γιὰ τὴ κοινόπολη Φήρα. 10 ὥρες βορείως τῆς Μάκρης καὶ 1/2 ὥρα ἀπ' τὴ Μαρίτσα. [Σημ. τοῦ ἐκδότη].

στους, καὶ πῶς τιμοῦσαν πολὺ αὐτόν, ποὺ ἦταν τὸ σῶμα του ἐκεῖ, γιατί ἦταν ἕνας ἀπὸ τοὺς πρῶτους γενναίους ἀξιωματικούς τοῦ στρατοῦ των, ποὺ πέ-
ρασε ἀπ' τὴν Ἀσία στὴν Εὐρώπη. Εἶδα ἐπίσης σὲ μιὰ ἀκρὰ τῆς πλατείας
ἕνα ὕψωμα ἀπὸ πέτρες. Ἐκεῖ μοῦ εἶπαν ἦταν τὸ θέατρο, ὅπου οἱ ἀρχαῖοι
μιλοῦσαν στὸ δημόσιο.

Φεύγοντας ἀπ' ἐκεῖ τὴν ἄλλη μέρα περάσαμε ἀπ' τὴν Γκιουμουρτζίνα
(Kymargina)¹⁾, μιὰ μικρὴ πόλη πολὺ παλιὰ, ὅπου βρίσκονται ἀκόμα με-
ρικὰ ἐρείπια ἑνὸς μεγάλου κάστρου καὶ πέντε λεωγες ἀπ' ἐκεῖ βρήκαμε
μιὰ ἄλλη πόλη, ποὺ ὅλα τὰ τεῖχη τῆς σφύζονται ὁλόκληρα, ἔξω ἀπ' τὰ
χαλάσματα ποὺ ἔκαναν ὅταν τὴν πῆραν. Ὁ δρόμος μας πῆγαινε πλάι ἀπ'
τὰ τεῖχη αὐτῆς τῆς πόλης χωρὶς νὰ παρουσιάζεται ἀνάγκη νὰ μποῦμε μέσα.
Ἀλλὰ ὁ πρεσβευτὴς διέταξε νὰ σταθμεύσουμε, γιὰ νὰ μᾶς δώσει τὴν εὐκαι-
ρία νὰ πάμε νὰ δοῦμε ὅ,τι ἄξιζε νὰ δεῖ κανένας. Πρῶτα ἀπ' ὅλα θαύμασα
τὸν περίεργο τρόπο ποὺ εἶναι κτισμένα τὰ τεῖχη, γιατί στὸ μέρος τοῦ πε-
ριβάλλου ἔκαμαν γύρο γύρο ἀπὸ τὴν πόλη πάρα πολλὰ μικρὰ τόξα καὶ
ἀπάνω σ' αὐτὰ εἶναι ὁ δρόμος ποὺ χρησιμεύει γιὰ τὶς περιπολίες.

Μόλις μπήκαμε, οἱ κάτοικοι ὄρμηξαν ἀπ' τὰ σπίτια τους γιὰ νὰ μᾶς
δοῦν καὶ νὰ μᾶς περιεργαστοῦν μὲ ἄλλη τόση περιέργεια, ὅση εἶχαμε καὶ
μεῖς γιὰ νὰ περιεργαστοῦμε τὴν πόλιν τους. Καὶ βλέποντας πῶς οἱ πρεσι-
βύτεροι ἦταν χριστιανοὶ τοὺς παρακάλεσα νὰ μοῦ δείξουν τὴν ἐκκλησίαν τους
πρᾶγμα ποὺ τὸ ἔκαναν μὲ εὐχαρίστηση. Εἶδα τότε μὲ λύπη μου ὅτι ἡ ἐκ-
κλησίαν αὐτή, ποὺ ἄλλοτε ἦταν μιὰ ἀπ' τὶς ὁμορφότερες ἐκκλησιὰς τῆς
Ἑλλάδας, εἶχε ἀρχίσει νὰ γκρεμίζεται γιατί δὲν τὴ συντηροῦσαν καὶ μιὰ
καλὴ γυναικοῦλα βλέποντας τὴ λύπη μου μ' ἔκαμε νόημα νὰ τὴν ἀκολου-
θίσω γιὰ νὰ δῶ μιὰ ἄλλη ἐκκλησίαν, ποὺ μοῦ δεῖξε κλαίοντας, σὲ κατὰ-
σταση πολὺ πρὸς ἀξιοδράκρυτη, καὶ μὲ τὰ χέρια καὶ μ' ἀναστενάγματα μετ

¹⁾ Gumur djina. *Belon* σ. 137. «Βρήκαμε μιὰ μικρὴ πόλη Commerceine, ποὺ
εἶναι μισὴ μέρα δρόμο μακριὰ ἀπ' τὴν Μπουρού (Bouron). ὅπου εἶχε ὅ,τι εἶδος κρέας
θέλαμε ν' ἀγοράσουμε. Ἐχεῖ ἐρείπια ἑνὸς μικροῦ κάστρου, καὶ μέσα εἶναι ἡ ἐκκλη-
σίαν τῶν Ἑλλήνων χριστιανῶν. Γιατί στὸ χωριὸ κατοικοῦν Ἕλληνες καὶ λίγοι Τοῦρ-
κοι». Σελ. 139, 140. «Ξακολουθῶντας τὸ δρόμον μας πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολη, ὅταν
ἀρχίσαμε νὰ ἀνεβαίνουμε τὸ βουνὸ καὶ εἰμασταν πιά ψηλά, κοιτάσαμε πίσω μας...
Βλέπαμε τὸ χωριὸ Commercein ποὺ εἶναι μέσα σὲ μιὰ μεγάλῃ πεδιάδα. Ὁ δρόμος
τοῦ κάμπου αὐτοῦ ἦταν ὁ ἴσιος καὶ μεγάλος παλιὸς δρόμος ποὺ πῆγαινε ἀπ' τὴ Ρώμη
στὴν Πόλιν καὶ ἦταν στρωμένος μὲ πολὺ μεγάλες πέτρες πελεκημένες μὲ τὸν ἀρχαῖο
τρόπο, γιατί ἀπ' τὴ Μπουρού ὡς τὴ Γκιουμουρτζίνα καὶ ἔπειτα ἀπ' τὴ Γκιουμουρ-
τζίνα ὡς τὸ Σαπτιλάρνι ἐπειδὴ ὁ δρόμος ἦταν δύσκολος μέσα σὲ χώματα παλιὰ οἱ Ρω-
μαῖοι τὸν ἔστρωσαν καὶ ἀκόμα καὶ τώρα σφύζεται ὁλόκληρος». Γιὰ τὸ ρωμαϊκὸ αὐτὸ
δρόμον ποὺ ἦταν ἡ Via Egnatia ποὺ πάει ἀπ' τὸ Δυρράχιο στὴν Κωνσταντινούπολη
βλέπε *Tafrafi*, Thessalonique au quatorzième siècle σ. 121—122.

δωσε νὰ καταλάβω πὼς τὰ γκρεμίσματα αὐτὰ ἦταν χειροποιastά σημάδια τῆς μεγάλης δυστυχίας τους.

Περιεργάστηκα μὲ προσοχὴ τὴν ἐκκλησιὰ αὐτὴ, μικρότερη ἀπ' τὴν ἄλλη πού εἶχα δεῖ πρωύτερα, μὰ πολὺ εὐκολὰ ἔδλεπε κανένας πὼς ἦταν πολὺ πιὸ ὁμορφότερη καὶ πλουσιώτερη. Κατάλαβα πὼς ἦταν ἀφιερωμένη 'ς τὴν Παναγία, πού ἡ εἰκόνα τῆς ἔμενε ἀκόμα, μολοντοὶ δὲν ἦταν πιά δυνατοὶ ἡ ἐκκλησιὰ νὰ λειτουργήσῃ, γιατί ὄχι μόνον ἡ ἄγια τράπεζα ἦταν καταστραμμένη, ἀλλὰ καὶ ὅλη ἡ ἐκκλησιὰ ἦταν γεμάτη ἀπὸ κολῶνες καὶ τετράγωνους μαρμάρινους ἱστύλους, πού τὰ συντρίμματά τους δείχνανε πόσο μεγάλο ἦταν τὸ ρήμαγμα σ' αὐτὸ τὸ δυστυχισμένο τόπο. Παρατήρησα ἀκόμα καὶ στοὺς τοίχους λεῖψανα ἀπὸ ζωγραφιῆς κι' ἀπὸ κοσμήματα χρυσᾶ (filets d'or), πού ἔδειχναν φανερά πὼς ἡ ἐκκλησιὰ ἦταν ἄλλοτε πολὺ καλὰ στολισμένη. Σ' ὅλη τὴν πόλη δὲν εἶχε παρὰ ἓνα μόνο φτωχὸ παπᾶ, πού μοῦ εἶπε πὼς δυσκολευότανε πολὺ νὰ ζήσει, γιατί ὁ φτωχὸς αὐτὸς λαὸς ἦταν πέρα καὶ πέρα καταστραμμένος, ὄχι μονάχα ἀπ' τοὺς Τούρκους, ἀλλὰ κι' ἀπ' τοὺς κουρσάρους, πού συχνὰ κούρσευαν σ' αὐτὰ τὰ μέρη. Ἡ πόλη αὐτὴ πού τὴν λέν Περιθώρι (Peritoy) εἶναι τόσο καλιὰ ὥστε μᾶς ἐδεδαίωσαν ὅτι εἶναι περισσότερο ἀπὸ ἑνὸς χιλιᾶδες χρόνια πού εἶναι χτισμένη.

Ἐδῶ τελειώνει τὸ ταξεῖδι τῆς Θράκης. Καθὼς θὰ εἶδε ὁ ἀναγνώστης οἱ εἰδήσεις δὲν εἶναι βέβαια ἀρθρῶνες, εἶναι ὅμως ἀρκετὲς γιὰ νὰ μᾶς δώσουν μιὰ ἰδέα γιὰ τὴ γενικὴ τότε κατάσταση τῆς χώρας, καθὼς καὶ γιὰ τὶς πόλεις μὲ τὰ ἀξιοπεριεργά τους. Εὐχῆς ἔργον θάταν σιγὰ σιγὰ νὰ μαζευτοῦν αὐτὲς οἱ εἰδήσεις κι' ἀπ' τοὺς ἄλλους ταξειδιῶτες, γιατί μόνον ἔτσι σιγὰ σιγὰ θὰ συγκεντρωθῇ τὸ ἀναγκαῖο ὕλικὸ γιὰ κείνον πού θάποφάσιζε μιὰ μέρα νὰ γράψῃ τὴν τοπικὴ ἱστορίαν τῆς Θράκης στὰ χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας.

ᾠ) Περιθώρι? Ὁ Belon στὴν σ. 136 μιλά γιὰ τὴν πόλη Μπουροῦ (Bourou) κοντὰ στὴ λίμνη Μπουροῦ. Ἄν ἡ πόλη πού περιγράφεται ἐδῶ ἀπ' τὸν πατέρα Robert εἶναι ἡ Μαρώνεια, πρέπει νὰ παραδεχτοῦμε πὼς ἔκανε ἕκτο γιὰ νὰ πᾶ νὰ δῇ τὴ Γκιουμουρτζίνα [Ἰστοία ἀπ' αὐτά. Περιθώρι καὶ Μπουροῦ καὶ Ἀναστασιούπολις τῆς Θράκης εἶναι ἡ ἴδια βυζαντινὴ πόλις.— Σημ. τοῦ μεταφραστῆ].

ΕΝΑ ΤΑΞΕΥΑΙ ΣΤΗ ΘΡΑΚΗ ΣΤΑ 1433

Ἐνθ' ἡ Τουρκικὴ κατάνκτησις τῆς Θράκης ἦτο εἰσέτι πρόσφατος, καὶ ἡ Ἑλληνικὴ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Αὐτοκρατορία ἔπνεε τὰ λοιόθια, ὁ Bertrandon de La Broquière, premier ecuyer tranchant καὶ conseiller de Philippe le Bon, Δουκὸς τῆς Βουργουνδίας, διέσχισε τὴν Θράκην καὶ δίδει ἐνδιαφέρουσαν περιγραφὴν τῆς καταστάσεως τῶν πόλεων διὰ τῶν ὁποίων διήλθε. Ἀνάμφιδόπως τὸ ἀπόσπασμα θὰ ἀναγνωσθῇ μὲ ἐνδιαφέρον.

Τὸ χειρόγραφον τοῦ Voyage d'Oultremer σώζεται ἐν τῇ Βιβλίῳ. θήκῃ τῶν Δουκῶν τῆς Βουργουνδίας. Ἐκτυπώθη πρὸ τριακονταπενταετίας περίπου, εἶναι κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἰς τὸ ἑλληνικὸν κοινὸν ἄγνωστον.

A. A. Σ (1)

Je me partis de la dicte ville de Constantinoble le 23^e jour de janvier 1433 en la compagnie de Messire Benedic de Fourlino, ambaxade de par le duc de Milan devers le Turc. Et estoit en sa compaignie ung gentilhomme qui estoit aussi au duc de Milan et l'appelloit on Jehan Visconte, et avoit ledit ambaxadeur en sa compaignie VII personnes et X chevaux, car il fault porter par la Grece tout ce de quoy on a necessité par le chemin.

Et au partir de Constantinoble a ung passage qui est sur la mer que l'on nomme Rigory (Ρήγιον) qui fut jadis assés fort car la mer y entre au long d'une vallée bien XX milés et illec a ung pont et une tour. Mais les Turcz l'ont abattue et y a une moult longue chaucie et ung village de Grecz. Et qui vuelt venir à Constantinoble par terre il fault passer par là ou à ung autre passaige qui est ung peu au dessus sur une riyvere qui vient là cheoir en la mer, lequel me fu dit qu'il est aussi fort ou plus que cestuy.

De là je vins à Athyra qui souloit estre bonne ville. Mais les Turcz l'ont toute destruite et si avoit ung moult fort passage, car la mer se bout samblablement que j'ay dit de l'autre et le pont qui y est grand et fort et à chascun bout y a une

(1) Αἰθύνιαι ἢ Στράνη.

«Ἐφυγα ἀπὸ τὴν ξακουσμένη Κωνσταντινούπολη στὶς 23 τοῦ Γεν-
νάριου στὰ 1433 μὲ τὴ συντροφιά τοῦ κ. Βενέδικτου Ντὲ Φουρλίνο, πρε-
σβευτὴ τοῦ Δοῦκα τοῦ Μιλάνου στὴ Τουρκία. Μαζί του εἴτανε κι' ἕνας
εὐπατρίδης ὁ Jehan Visconte, ποὺ κι αὐτὸς ὑπηρετοῦσε τὸν δοῦκα τοῦ
Μιλάνου.

»Ἡ ἀκολουθία τοῦ πρεσβευτὴ εἴτανε ἐφτά ἄνθρωποι μὲ δέκα ἄλογα,
μιὰ καὶ ἔπρεπε, ἀφοῦ θὰ περνοῦσε τὴν Ἑλλάδα, νὰ πάρει μαζί της ὅ,τι
θὰ χρειαζότανε στὸ δρόμο.

»Ἐξω ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη καὶ στὴ θάλασσα πάνω βρίσκε-
ται στενὸ πέραμα μὲ τὸνομα Rigoxy (Ῥήγιο), ποὺ ἄλλοτε εἴτανε πολὺ
δυνατὸ, γιατί ἐκεῖ ἡ θάλασσα μπαίνει μέσα στὴν κοιλάδα σὲ βάθος ἀπὸ
20 πάνω - κάτω μίλλια. Ἐκεῖ βρίσκεται ἕνα γασφύρι καὶ ἕνας πύργος.
Ὅμως οἱ Τούρκοι γκαρμίσαν τὸν πύργον. Ἐπίσης βρίσκεται ἐκεῖ ἕνα μικρὸ
πρόσχωμα καὶ ἕνα ἑλληνικὸ χωριό.

»Κεῖνος ποὺ θάθελε νὰ πάει στὴν Κωνσταντινούπολη διὰ ξηρᾶς
πρέπει νὰ περάσει ἢ ἀπὸ κεῖ ἢ ἀπὸ ἕνα ἄλλο πέρασμα, ποὺ βρίσκεται
λίγο πέρα πάνω, πάνω σὲ ποτάμι ποὺ περνᾷ ἀπὸ ἐκεῖ καὶ βγαίνει στὴ
θάλασσα. Μοῦπαν πὼς τὸ πέρασμα αὐτὸ εἶναι κι αὐτὸ ὀχυρὸ ὅσο καὶ
τάλλο ἢ καὶ πιὸ ὀχυρὸ.

»Ἀπὸ κεῖ ἦλθα στὰ Ἄθυρα (Athyra), ποὺ ἄλλοτε εἴταν καλὴ πολι-
τεία. Μὰ οἱ Τούρκοι τὴν κατὰστρεψαν κι αὐτὴν ὁλότελα, ἂν κείχαν ἕνα
παλὺ ὀχυρὸ πέραμα, γιατί ἡ θάλασσα προχωρᾷ στὴν ξηρά, καθὼς ἀνά-
φερα καὶ προηγήτερα, καὶ τὸ γασφύρι, ποὺ βρίσκεται ἐκεῖ, εἶναι μεγάλον
κι' ὀχυρὸ καὶ ἀπὸ τίς δυὸ μεριές ὑπάρχει καὶ ἀπὸ ἕνας ὠραίος πύργος.
Καὶ ὅμως οἱ Τούρκοι παίρνοντάς τους τοὺς κατὰστρεψαν. Στὴν πολιτεία
αὐτὴ ἀκόμα μένουν Ἕλληνες.

»Ἀπὸ κεῖ πῆγα σάλλη πολιτεία ποὺ τὴν λένε Salubrie (Σηλυβρία) καὶ
ποὺ εἶναι τοῦ αὐτοκράτορα τῆς Κωνσταντινούπολης.

»Ὅλη ἡ περιφέρεια ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη ὡς τὴν πολιτεία αὐτὴ,
διάστημα δυὸ ἡμερῶν, εἶναι τοῦ αὐτοκράτορα, μὰ ἔχει παρὰ πολὺ φτωχὰ
χωριά.

»Ἡ Σηλυβρία εἶναι μιὰ πολιτεία, ποὺ οἱ Τούρκοι δὲ μπόρεσαν γὰ

belle tour et forte. Ce nonobstant, les Turcz l'ont tout gaignié et gasté et sont encoires tous Grecz en ladite ville.

De là je vins à une cité que l'en nomme Salubrie qui est à l'Empéreur de Constantinoble.

Et tout depuis la ville de Constantinoble jusques à la dite cité de Salubrie qui sont deux journées, si est en l'obeissance de l'Empereur. Mais il n'y a que villaiges bien povres.

Et est ceste ville de Salubrie celle que le Turc n'a oncques peu prendre. Et toutefois n'est elle point trop forte de la part qui est sur la mer. Et il il y a ung pou de havre.

De là je vins à une ville que l'on nomme Chourleu qui a esté assés bonne par samblant, car les Turcz l'ont abatue et est repeulée de Grecz et de Turcz.

De là je alay à une ville que l'on nomme Misterio qui est une petite place fermée et n'y demeurent que Grecz excepté ung Turc à qui le Grant Turc l'a donnée.

Et de là, je vins à une ville que l'en nomme Pircasi qui est aussi tous les murs abbatus et n'y demeure que Turcz.

De là je vins à une ville nommée Zambrz qui est aussi toute abatue.

Et depuis Constantinoble jusques à Andrenopoly sont VI journées à tresbeau pays, montées et vallées fertiles de tous biens excepté de boys, car il nen y a nulz, nenulz arbres et y a moult de rivyeres et est assés mal peuplé de gens.

De Zambrz, je alay avec ledit ambaxadeur à Andrenopoly qui est une tres bonne ville et la millieure que le Turc ayt en la Grece.

Cette ville cy est tresgrande et bien marchande et fort peuplée de gens. Et cy se tient le Seigneur plus que en nulle autre ville de la Grèce. Et demeurent en ceste ville plusieurs marchans Venissiens, Cathelans, Jenevois et Flourentins.

Je ne party de ceste ville de Andrenopoly avec ledit Mesire Benedicto... De là je alay à Dimodieque qui est assés bonneville et y a tresbeau chastel et grant sur une montaigne presque toute reonde et si est tresbien fermé de doubles murailles et y passe par une part une rivyere et puet bien avoir dedans ledit chastel IIIIe maisons et y a ung dongon où le Turc tient son tresor, ainsi que l'en m'a dist.

Σαλυνρία

Τζορλε

Μοργασ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΑΝ

Αδριανού
5910

Δ. Σπυρίδης
3920
Βυζαντινά

τὴν παρουν, μῦλο πού δὲν εἶναι δυνατὴ πρὸς τὸ μέρος τῆς θάλασσας, ὅπου βρίσκεται καὶ κάποιο λιμάνι.

» Ἀπὸ τὴν Σηλυβριά ἔφτασα σὲ μιὰν ἄλλη πολιτεία, τὴν Chorlou (Τσορλου). Ἡ πολιτεία αὐτὴ ὅτι εἵτανε πολὺ δυχρὴ, φαίνεται ἀπὸ τὸ ὅτι οἱ Τοῦρκοι τὴν χάλασαν καὶ ὕστερα τὴν ἔχτισαν ξανά καὶ τὴν κατοικοῦν Ἕλληνες καὶ Τοῦρκοι.

» Ἀπὸ κεῖ ἐπῆγα στὸ Misterio (Μυστήριον) μιὰ πολιτεία,—κλειστὴ καὶ μικρὴ τοποθεσία—πού τὴν κατοικοῦν μονάχα Ἕλληνες, ἔξὸν ἀπὸ ἓνα Τοῦρκο, πού τοῦ τὴν ἔχει χαρίσει ὁ Σουλτᾶνος.

» Ἀπὸ κεῖ ἐπῆγα στὴν πολιτεία πού τὴν λένε Pırgası (Λουλέ Βουργάς) καὶ τὰ τεῖχη τῆς εἶναι γκρεμισμένα. Σαυτὴν μονάχα Τοῦρκοι κατοικοῦν. Ἀπὸ κεῖθε ἔφτασα στὴν πολιτεία Zambry ὁλότελα γκρεμισμένη.

» Κι ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη ὡς τὴν Ἀδριανούπολη εἶναι ἑφτά ἡμέρες δρόμος ἀνάμεσα σὲ ὁμορφὴ ἔκταση σκεπασμένη ἀπὸ μικροὺς λόφους καὶ κοιλάδες εὐφορώτατες, καὶ προικισμένες ἀπ' ὅλα τὰγαθὰ τῆς φύσης, ἔξὸν ἀπὸ δάση, γιατί πουθενὰ δὲν εἶναι ὄνιτρα. Εἶναι ὅμως ἀμέτρητα ποτάμια. Ὅλη αὐτὴ ἡ ἔκταση εἶναι πολὺ ἀγροικημένη.

Ἀπὸ τὸ Ζαμπρὺ πῆγα μὲ τὸν προεστέτη καὶ ἀνάφερα πάρα πάνω, πρὸς τὴν Ἀδριανούπολη (Ἀδριανούπολη), πρὸς καλὴ πολιτεία. Εἶναι ἡ καλύτερὴ ἀπόσας ἔχουν οἱ Τοῦρκοι στὴν Ἑλλάδα.

» Ἡ πολιτεία αὐτὴ πού ἔχει μεγάλη ἔκταση, εἶναι ἐμπορικώτατη καὶ πυκνοκατοικημένη. Ἐκεῖ μένει πλιόττος ὁ Σουλτᾶνος παρὰ σὲ κάθε πολιτεία Ἑλληνικὴ. Ἐπίσης ἐκεῖ κάθονται πολλοὶ ἔμποροι Βενετοί, Κατέλανοι, Γενοβέζοι καὶ Φλωρεντίνοι.

» Ἀπὸ τὴν Ἀδριανούπολη ἔφuga μαζί μὲ τὸν κ. Βενέδικτο ντὲ Φουερίνο. Ἀπὸ κεῖ ἐπῆγα εἰς τὸ Dimotiesque (Διδυμότειχον), ἀρκετὰ καλὴ πολιτεία, ὅπου βρίσκεται μεγάλο καὶ ὠραιότατο κάστρο πάνω στὸ βουνὸ στρογγυλὸ πάνω—κάτω. Τὸ κάστρο περιτρογυρίζεται ἀπὸ παντοῦ μὲ τεῖχη διαπλᾶ. Ἀπὸ τὴ μιὰ πλευρὰ περνᾷ τὸ ποτάμι. Τὸ κάστρο αὐτὸ μπορεῖ νὰ πάρει μέσα τέσσαρα σπίτια. Τὸ μικρὸ πύργο, καθὼς μοῦ εἶπαν, μεταχειρίζονται οἱ Τοῦρκοι γιὰ θησαυροφυλάκιο. Ἀπὸ τὴν πολιτεία αὐτὴ—τὸ Διδυμότειχο, πῆγα στὰ Ypsala (Ῥψαλα), καλὴ πολιτεία μὰ κι αὐτὴ γκρεμισμένη. Ξαναπέρασα τὸ ποτάμι Μαρίτσα (Marisse)—Ἐβρος μὲ βάρκα ὅπως καὶ τὴν ἄλλη φορὰ.

» Τὸ πέρασμα σ' αὐτὸ τὸ μέρος ὁλότελα γιοματῶ ἀπὸ τέλματα, εἶναι πολὺν κουραστικὸ γιὰ τὸν καθυλλάρη ταξιδιώτη. Τὸ διάστημα ἀπὸ τὴν Ἀδριανούπολη ἕως ἐδῶ εἶναι δυὸ ἡμέρες.

» Ἀπὸ κεῖ πῆγα στὴν Ayne (Αἶνο), πού στὴν ἐποχὴ τῆς Μεγάλης

Ψάλα
Je alay de cette ville de Dimodieque à une ville que l'en nomme Ypsala qui est assez bonne ville et est aussi toute abattue et passay encoires la rivyere de la Marisse en bateau, ainsi que j'avois faict autrefois, et est ceste marche de pays tout marescage et mal aysée à chevaulchier et furent deux journées depuis Andrenopoly.

Rivas
De cy je alay à une ville que l'en nomme Ayne (Αἶνος) qui fu jadis une grant cité du temps de Troye la grant et y souloit avoir ung roy. Et maintenant en est seigneur le frere du seigneur de Matelin, lequel est tributaire au Turc. Et est ceste dite ville sur la mer et entre ceste grosse rivyere cy en la mer, qui a bien deux milles de large. Il y a une sepulture qui est sur une petite montaigne reonde et dient que jadis le Roy Priam envoya ung sien filz moinsné qu'on appelloit Polidoire, avec grant foison de tresor à ce roy de Ayne, lequel, aprez la destruction de Troye, tant pour crainte des Grecz que pour la convoitise du trésor, l'avoit faict mourir.

ΑΚΑΡΑ *ΑΗΜΙΑ* *ΑΟΗΝΩΝ*
Devant ceste ville, je travorsay en gros vaisseau la Marisse et alay envers ponant en une ville que l'en nomme Macry qui jadis, par samblant, a esté bonne ville et grande et, de présent est toute abbatue, excepté une partie du chastel qui souloit estre bel et fort. Et est habitée de Grecz et de Turcz et est sur la mer et est près de l'isle de Samandra qui est au seigneur de Ayne.

Σίρρυς
Σίβα
De là je passay une montaigne non par trop grande et vins en une ville que l'en nomme Caumussin qui est assés bonne petite ville et est bien fermée de murs et est assise sur une petite rivyere en tresbeau pays et bon et plain et près des montaignes devers ponant.

De là je passay par une ville nommée Mussi, qui fu jadis, par samblant, bonne et bien fermée, mais elle est ors toute destruite, et une partie des murs abbatu et n'y habite personne.

De là Peritoq, je alay en une ville champestre nommée Jangibatzar qui a esté eddifiée des Turcs...

Nous partismes lendemain de Jangibatzar et retournasmes à Camussin et de là, venismes à passer une assés male montaigne. Et quant j'eus passé ladite montaigne, je vins sur une

Τροίας εἶτανε τρανὴ καὶ εἶχε βασιλιά. Καὶ τώρα ἄρχοντάς της εἶναι ὁ ἀδερφὸς τοῦ ἄρχοντα τῆς Μυτηλήνης (Seigneur de Matelin) ὑποτελὴς σὸν Τοῦρκο. Ἡ πολιτεία αὐτὴ βρίσκεται κοντὰ στὴ θάλασσα καὶ ἀπὸ μέσα της περνᾷ τὸ μεγάλο ποτάμι πλάτος δύο μίλια.

» Πάνω σὲνα στρογγυλὸ βουνὸ βρίσκεται τὸ νεκροταφεῖο. Τὸν παλιὸ καιρὸ, ὅπως λένε, ὁ βασιλιάς ὁ Πρίαμος ἔστειλε τὸ πιὸ μικρὸ παιδί του τὸν Πολύδωρο μὲ πολλοὺς θησαυροὺς στὸ βασιλιά τῆς Αἴνου. Αὐτὸς εἶτ' ἀπὸ τὸ φόβο του στοὺς Ἕλληνες, εἶτε ἀπὸ ἀπληστία γιὰ τὸ θησαυρὸ, σκότωσε τὸ νέο.

» Μπροστὰ στὴν πολιτεία τούτη, πέρασα τὴ Μαρίτσα μὲ μιὰ μεγάλη βάρκα καὶ τράβηξα δυτικὰ στὴν Macry (Μάκρη), πού ἄλλοτε, ὡς φαίνεται, εἶτανε καλὴ πολιτεία καὶ μεγάλη μὰ τώρα ὁλότελα γκρεμισμένη ἔξδν ἀπὸ ἓνα μέρος τοῦ κάστρου, πού θὰ εἶτανε πολὺ ὠραῖο κι' ὄχυρό. Τὴν κατοικοῦν Ἕλληνες καὶ Τοῦρκοι κοντὰ στὴ θάλασσα καὶ στὴ νῆσο Samandra (Σαμοθράκη) πού εἶναι τοῦ Seigneur τοῦ Ayne. Ἀπὸ κεῖθε περνώντας κάποιον βουνὸ ὄχι καὶ πολὺ ψηλὸ, ἔφτασα στὴν Caumussin (Γκιουμουλτζίνα), πού τὴν περιτρογυρίζουν καλὰ τεῖχη κοντὰ σὲνα ποτάμι μέσα σὲ μιὰ ὠραιότατη ἔχταση καλὴ καὶ ὁμοιὴ ἄλλα στὰ δυσμικὰ βουνά της.

» Ἀπὸ κεῖθε πέρασα μὲς ἀπὸ μιὰ πολιτεία πού τὴν λέγαν Massi, πού καθὼς φαίνεται, εἶτανε ἄλλοτε καλὴ καὶ κατοχυρωμένη μὰ σημεῖρα ὁλότελα γκρεμισμένη. Καὶ μέρος ἀπὸ τὰ τεῖχη τῆς εἶναι γκρεμισμένο. Εἶναι δὲ ὁλότελ' ἀκατοίκητη.

Ἀπὸ τὴν Periton τράβηξα σὲ μιὰ πολιτεία ἀγροτικὴ τὸ Jaugibatzar, πού τὴν ἔχτισαν οἱ Τοῦρκοι.

» Τὴν ἄλλη μέρα φύγαμε ἀπὸ τὸ Jaugibatzar καὶ γυρίσαμε πίσω στὴ Γκιουμουλτζίνα, ἀπ' ὅπου ἀνεβήκαμε σὲνα βουνὸ δυσκολοπορπάτητο. Περνώντας τοῦτο τὸ βουνὸ φτάσαμε σὲνα ποτάμι πού περνᾷ μέσ' ἀπὸ δυὸ ψηλὰ βράχια. Στὸ ἓνα ἀπ' αὐτὰ ἀπάνω βρίσκεται ἓνα κάστρο γιὰ νὰ φυλάει τὸ πέρασμα μὲ τὸνομα Coulony (Περιστερία), πού εἶτανε πολὺ ὄχυρό καὶ κατόπι τὸ πλιότερο ἐρειπωμένο.

» Τὸ πλιότερο τὸ βουνὸ σκεπάζεται ἀπὸ δάσος. Οἱ κάτοικοι εἶναι ἄξεστοι καὶ ἄγριοι. Περνώντας τοῦτο τὸ βουνὸ ἔφτασα στὴν πολιτεία Trajanopoly (Τραϊανούπολη). Αὕτὴ ἡ πολιτεία βρίσκεται πλάγι στὴ θάλασσα καὶ στὸ ποτάμι πού τὸ λένε Μαρίτσα. Εἶτανε μιὰ φορὰ πολὺ μεγάλη πολιτεία, μὰ τώρα ὁλότελα χαλασμένη καὶ πάνω κάτω ἀκατοίκητη.

» Ἐδῶ ὑπάρχουν λουτρά πού τὰ λένε «νερὸ ἁγιασμένο» στὶς ρίζες τοῦ βουνοῦ, πού βρίσκεται ἀντίθετα στοῦ ἥλιου τὸ ἔβγα. Ἡ δὲ θάλασσα βρίσκεται ἀντίθετα πρὸς τὴν νοτιά.

Τροίας
Εἶα;

Τραϊανούπολη
Εἶα;

riviere qui passe entre deux hautes roches et sur l'une a ung chastel qui garde celluy passage nommé Coulouy (Περσιτέρια) lequel estoit moult fort et a esté abbatu la plus grant partie. Et de ceste montaigne la plupart est bois, et sont males gens et mürdriers ceulx qui y habitent,

Et quant j'euz passé ladite montaigne, je vins en une ville que l'en nomme Trajanopoly. Cette ville de Trajanopoly est près de la mer et de ceste riviere que l'on appelle la Marisse et a esté assés grande ville et est toute abbatue et n'y demeure que ung pou de gens. Et y a en ceste ville ung baing que l'on nomme eau sainte et est au pié d'une montaigne qui luy est devers le soleil levant et la mer luy est devers midy.

De là, je vins à une ville que l'en nomme Vira. En ceste ville souloit avoir ung beau chastel lequel est abbatu en aucun lieu. Et m'a dit ung Grec qu'il y souloit avoir IIIe chanoines et y est encoires le cuer de l'église, de quoy les Turcz ont fait leur mosquée et ont edifié autour de ce chastel une grande ville qui est peuplée de Grecz et des Turcz. Et est ceste ville sur ung mont près de la Marisse.

De là je revins à Dimotiq qui est une tresbelle place ainsi que j'ay dit cy devant. Elle est bien grande ville et m'a samblé encoires plus belle la dernière fois que la première. Et me semble que se ledit seigneur Grant Turc y tient son tresor qu'il y est bien seurement.

Et de là je retournay à Andrenopoly, où je attendis jusques à ce que ledit seigneur fu venu.

Τ.ρ.α.α.
v. 859

Α.Κ.Α.Δ.Η.Μ.Α.
5, 1920

1920

Α.Ο.Η.Ν.Ω.Ν

» Ἀπὸ κεῖ τράβηξα στὴν πολιτεία ποὺ τὴν λένε Vira (Βήρα). Σαυτὴ τὴν πολιτεία φαίνεται πὼς εἴτανε ὠραῖο κάστρο, ποὺ τώρα εἶναι χαλασμένο σ'ένα μέρος. Κάποιος Ἕλληνας μοῦ εἶπε πὼς ἐκεῖ, φαίνεται, ζοῦσαν τρεῖς καλόγηροι, ἀκόμα δὲ βαστᾷ ὁ σηκὸς τῆς ἐκκλησιᾶς ποὺ οἱ Τοῦρκοι τὸν ἔκαμαν τζαμί.

» Γύρω αὐτοῦ οἱ Τοῦρκοι ἔχτισαν μεγάλη πολιτεία ποὺ τὴν κατοικοῦν Ἕλληνες καὶ Τοῦρκοι. Βρίσκεται δὲ ἡ πολιτεία αὐτὴ πάνω σὲ βουνὸ κοντὰ στὴν Μαρίτσα.

» Ἀπὸ κεῖ ἐγύρισα πίσω στὸ Διδυμότειχο, μέρος ὠραῖο, πὼς εἶπα πάρα πάνω. Ἡ πολιτεία αὐτὴ μοῦ ξφάνηκε τώρα ὠραιότερη ἀπὸ τὴν πρώτη φορά, καὶ μοῦ φαίνεται πὼς, ἂν ὁ Σουλτάνος κρατᾷ ἐκεῖ τοὺς θησαυροὺς του, τοὺς ἔχει καλὰ ἀσφαλισμένους.

» Ἀπὸ κεῖ γύρισα πίσω στὴν Ἀδριανούπολη, ὅπου περίμενα τὸν ἐρχομὸ τοῦ Σουλτάνου.

Ἀκολουθεῖ ἡ περιγραφὴ τῶν ὑποδοχῶν τοῦ Σουλτάνου καὶ τῶν ἀκροάσεων τοῦ πρεσβευτοῦ τοῦ Δουκὸς τοῦ Μιλάνου καὶ τῆς ἐκεῖθεν ἀναχωρήσεως τῶν τὴν 12 Μαρτίου.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

И. Драун 52а 1666

Tafelberg 9a.

10^e Kauruvos Robert de Dreux on
Dreux on 1666.

29 jours
B. Kupa
vidr

Μία ολν βίαια ως έχει α
 το γένος για τα αυθεντικά χρόνια της
 Τρομοκρατίας οι ηγεσίες ως και δι-
 νον οι επωσάται βαρβαρικές όσα είχε
 τα χρόνια αυτά να βλάψουν ως τις
 γυναικες χίτες για να μην τις αφήνουν.

[illegible]

Al Japen 22a 1666

[illegible]

Ένας, ό πιδ συνθηθισμένος, είναι ό δρόμος πού περνά άπ' την 'Αδριανούπολη, ό άλλος είναι ή περίφημη 'Εγνατία όδός πού άρχισε άπ' τό Δυρράχιο, περνούσε άπ' τη Θεσσαλονίκη, ξακολουθοΰσε μέσ' άπ' τη Θράκη και τελείωνε 'ς τη Κωσταντινούπολη. Τούς δυό αΰτους δρόμους άκολουθοΰν άπάνω κάτω και σήμερα άκόμα οί δημοσιές. Τόν ένα άπ' αΰτους τούς δυό, αΰτόν πού πάει πρός τη Θεσσαλονίκη άκολουθήσε 'ς τά 1669 και ή συνοδεία του Γάλλου πρεσβευτή De la Haye-Vantelet πηγαίνοντας άπ' την Κωσταντινούπολη 'ς τη Λάρισα, όπου έμενε τότε προσωρινά ό Σουλτάνος για νά βρίςκεται πιδ κοντά στην Κρήτη, πού την πολιορκούσαν τά στρατεύματα του Μεγάλου Βεζίρη του. 'Ο πρεσβευτής πήγαινε για νά τακτοποιήσει μερικές γαλλικές ύποθέσεις, σχετικές με τά προνόμια τών ξένων στην Τουρκία (Capitulations), και μέσα στη συνοδεία του είχε και τόν πνευματικό της πρεσβείας, ένα συγγενή του καπουκίνο τόν Robert de Dreux. 'Ο de Dreux αΰτός ήταν τρία χρόνια πού είχαν έρθει άπ' τη Γαλλία και έμενε στην Κωσταντινούπολη για πνευματικός της πρεσβείας, φιλοπερίεργος δε καθώς ήταν βρήκε σ' αΰτό τη αναμεταξύ ευκαιρίες νά ταξιδέψει και σ' άλλα μέρη της Τουρκίας. Πρώτα πρώτα έπειδή ό πρεσβευτής αναγκάστηκε νά ταξιδέψει στην 'Αδριανούπολη, όπου βρισκόταν ό Σουλτάνος, ό πάτερ Robert τόν συνοδεύε για να δη την 'Αδριανούπολη. Έπειτα βρήκε ευκαιρία νά ταξιδέψει μόνος τόν και στο νησί και στη Σμύρνη και στο τέλος συνόδευε τόν πρεσβευτή και στη Λάρισα, κι άπ' εκεί κατέβηκε στην 'Αθήνα και από Ναύπλιο, όπου μάρκαρε για τη Γαλλία. Τis έντυπώσεις άπ' τη διαμονή του στην Κωσταντινούπολη και τά ταξίδια του περιέγραψε σέ μιá έκθεση, πού την έσημείωσε πρώτα ό Omont, εξέδωσε δε στα τελευταία χρόνια (1925) ό Pernot από ένα χειρόγραφο της βιβλιοθήκης τών Παρισίων με τόν τίτλο Voyage en Turquie et en Grèce du R. P. Robert de Dreux aumonier de l'ambassadeur de France (1665—1669) publié et annoté par Hubert Pernot. Paris 1925. (Collection de l'Institut Néo-hellénique. Fasc. 3).

'Ο de Dreux δέν άνήκει βέβαια 'ς την τάξη τών μεγάλων περιηγητών, όπως ό Belon, ό Tournefart και άλλοι, είναι όμως περίεργος και φιλομαθής και προσεκτικός και ενδιαφέρεται πολύ για τά άρχαία και όπου τά άπαντήσει, δέν αφήνει νά του διαφύγουν. 'Ενδιαφέρεται επίσης και για τη σύγχρονη κατάσταση τών κατοίκων και μās δίνει και γι' αΰτή χρήσιμες πληροφορίες. 'Ετσι μās περιγράφει την 'Αδριανούπολη, την Κωσταντινούπολη με τά τζαμιά της, τά ιστορικά μνημεία της και τά σαράγια της, τη Χαλκηδόνα, τό 'Εφταπύργιο, τό Βόσπορο, καθώς και τό παιδομαζώμα και την άγορά τών σκλάβων. 'Επειτα μās διηγείται τό ταξίδι του στα

νησιά και τὴ Σμύρνη, καθὼς καὶ τὸ ταξεῖδι τοῦ στὴ Λάρισα, ὅπου μᾶς δίνει πληροφορίες γιὰ ὅλες τὶς πόλεις ποὺ ἀπάντησε στὸ δρόμο τοῦ ἀπ' τὴ Σηλυβρία ὡς τὴν Καβάλλα, κι ἐδῶ ἐκεῖ ὡς τὴ Θεσσαλονίκη καὶ τὴ Λάρισα. Τελευταῖα μᾶς περιγράφει τὸ ταξεῖδι τοῦ στὴν Ἀθήνα καὶ στὸ Ναύπλιο, καὶ μᾶς ἀναφέρει ὅσα ἀρχαῖα εἶδε καὶ θαύμασε στὴν πόλη τῆς Παλλάδος. Τὴν ἐξιστόρηση τοῦ ταξιδιοῦ του δὲν φαίνεται νὰ τὴν ἔγραψε προσχεδιασμένα, γιατί ἀλλιῶς θὰ ἦταν ἴσως πλουσιώτερη. Κάποιοι, ποὺ θὰ τοῦ εἶχε ὑποχρέωση, τοῦ τὴ ζήτησε ἐπίμονα, κι αὐτὸς δὲν μπόρεσε νὰ ἀρνηθῇ. Ἔτσι, καθὼς μᾶς λέγει ὁ ἴδιος, δὲν τὴν ἔγραψε ἀπὸ σημειώσεις, ἀλλ' ἀπὸ ὅ,τι θυμότανε, τρία μάλιστα χρόνια ὕστερα ἀπὸ τὸ γυρισμό του 'ς τὴ Γαλλία. Μ' ὅλα ταῦτα φαίνεται νὰ εἶχε ζωηρὴ μνήμη, γιατί σὲ πολὺ λίγα πράγματα θὰ μπορούσε νὰ πῇ κανένας πὼς δὲν τὰ λέει σωστά, ὅπως τὰ εἶδε καὶ τὰ ἀντελήφθηκε ἢ ὅπως τοῦλάχιστον τοῦ τὰ εἶπαν.

Γιὰ τὴ Θράκη οἱ πληροφορίες τοῦ de Dreux ἔχουν ἀρκετὴ σημασία, γιατί μᾶς δίνουν ὄχι μόνο τὴ γενικὴ εἰκόνα τῆς χώρας, ποὺ φαίνεται νὰ ἦταν ἀραιὰ κατοικημένη καὶ σχεδὸν ἐρημωμένη, ὄχι μόνο εἰκόνες ἀρκετὰ περιέργες γιὰ τὰ ταξείδια στὰ γόρτια ἐκεῖνα, ἀλλὰ καὶ μερικὲς ἀρκετὰ σημαντικὲς πληροφορίες γιὰ πόλεις, ποὺ καὶ σήμερα εὐημεροῦν καὶ ἀκμαίζουν, καθὼς καὶ γι' ἄλλες, ποὺ εἶναι καὶ ἐρημικὲς κι ἀκατοίκητες. Ἀφοῦ περιέγραψε τὴν Τραπεζούνταν, τὴ Σηλυβρίαν καὶ τὴ Ραιδεστόν, ποὺ φαίνεται πὺς καὶ τότε εἶχε σημαντικὴ ἐμπορικὴ κίνηση, πέντε ὁποῖαρες μερὲς περπατοῦν ὡς τὸν Ἑβρο χωρὶς νὰ βρῶν καμιά σημαντικὴ ὁδὸς ποῦν πόλη, παρὰ μόνο πεδιάδες μὲ ἀφθονὰ κινῆσι, πράγμα ποὺ μαρτυρᾷ πόσο ἐρημὸς ἦταν ὁ τόπος. Τὸν Ἑβρο τὸν περνοῦν μὲ καΐκια, ὅπως καὶ σήμερα, καὶ φτάνουν στὰ *Φέρζαι*, ὅπως λέν σήμερα οἱ ντόπιοι, ποὺ τότε ἀκόμη διατηροῦσαν τὸ βυζαντινὸ τους ὄνομα Βήρα. Ξέρουμε δὲ ἀπ' τοὺς Βυζαντινοὺς πὼς ἐξ ἀρχῆς ἦταν ὀχυρὸ μοναστήρι, ποὺ χρησίμεψε κάποτε καὶ γιὰ φυλακὴ μεγιστάνων, πιθανώτατα δὲ γιὰ τὴν ὀχυρότητά του αὐτὴ σιγὰ σιγὰ ἔγινε καὶ κέντρο συνοικισμοῦ¹⁾, ἀφοῦ μάλιστα βρισκόταν καὶ ἀπάνω στὸ δημόσιο δρόμο. Ὁ καπουκίνος ἐπισκέπτεται τὸ τζαμί, ποὺ δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ μιὰ ἀπ' τὶς πιὸ ὁμορφες βυζαντινὲς ἐκκλησιᾶς ποὺ ἔχουμε, καὶ βλέπει καὶ τὶς ἐπιτύμβιες ἐπιγραφὰς ποὺ σφῶνται ἀκόμα καὶ τώρα. Μετὰ τὴ Βήρα ἔρχεται στὴ Μάκρη, ὅπου διαβάζει μιὰ ἐπιτύμβια ἐπιγραφή καὶ ἐπισκέπτεται κ' ἕναν τουρκικὸ τουρμαθὲ θανματοουργό. Ἀπὸ κεῖ φτάνει 'ς τὴν Γκιουμουρτζίνα. Εἶναι περιέργο πὼς τὸ κάστρο τῆς, ποὺ ὡς τὰ 1922, ποὺ τὸ γκρέμισε ὁ γενικὸς διοικητὴς Δάσιος γιατί τὸ ἐθεώρησε

¹⁾ Κατακουζηνὸς III 310,17 Βόννης, Περβλ. Στ. Κυριακίδου, Γλωσσολογικογραφικὰ ἀ σημειώματα ἐν Λεξιλογικῇ Ἀρχαίῳ Τομ. Γ' σ. 366.

ἄχρηστο, ἦταν πολὺ καλὰ διατηρημένο, τὸ χαρακτηρίζει ὡς ἐρειπωμένο, ὅπως καὶ πρωτίτερα ἀπ' αὐτὸν ὁ Belon. "Ἀξία προσοχῆς εἶναι ὅσα κατόπι λέγει γιὰ τὸ Περιθῶρι, ποὺ δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ ἡ Μπουροῦ, γιὰτὶ βέβαια ἡ γνώμη τοῦ Pernot πὼς μπαροῦσε νὰ εἶναι ἡ Μαρώνεια δὲν εἶναι σωστή. Ἡ Μπουροῦ λοιπὸν καὶ τότε ἀκόμα, στὰ 1669, ὅπως καὶ στὰ χρόνια τοῦ Belon, εἶχε κατοίκους, ἐλεεινούς ὅμως καὶ ἀξιοδάκρυτους, βρισκόταν δὲ ἀκόμα καὶ ἄνθρωποι ποὺ θυμόνταν τὸ παλιότερό της ὄνομα Περιθῶρι, δηλαδή Περιθεώριον. Τὸ κάστρο της, ποὺ σήμερα μόνο λείψανα ἀξιοσημείωτα εἶδα μὲ διάφορες ἐπιγραφές κτιστὲς μὲ τοῦβλα, σφῶνταν τότε ὀλόκερο, ὀρθὲς δὲ ἦταν ἀκόμη καὶ οἱ βυζαντινὲς τῆς ἐκκλησιῆς. "Ο,τι δὲν καταλαβαίνο καλὰ εἶναι ὁ περίβολος μὲ τὰ τῶνα γῦρο γῦρο στὴν πόλη. Τέτοιο πρᾶμα ἐγὼ τουλάχιστο δὲν διέκρινα. Ἴσως τώρα νὰ γκρεμίστηκε. Ἡ περιγραφή αὐτὴ τοῦ de Dreux μᾶς δείχνει πόσο χρησιμὴ θὰ ἦταν ἡ ἐξέταση τοῦ τόπου αὐτοῦ ἀπὸ ἓνα βυζαντινολόγο καὶ μάλιστα καὶ ἡ ἐνέργεια ἀνασκαφῶν. Ἐχομε μπροστά μας μιὰ ὁλόκληρη νεκρὴ πόλη, ποὺ βέβαια ἂν ἀνασκαφῇ, κάποιες σελίδες ἀπ' τὴ βυζαντινὴ ζωὴ τῆς Θράκης θὰ φωτίσει. Γιὰ τίς σημειώσεις γι' αὐτὴ παραδόσεις τῶν γύρο χωριῶν ἔγραψα ἄλλοτε στὸ Ἡμερολόγιον τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος τοῦ Δροσίνῃ¹⁾. Ἐξῶ ἀπὸ κείνα ποὺ ἀναφέρω καὶ οἱ κάτοικοι τοῦ σημερινοῦ Γισακίου μὲν εἶπαν πὼς κατοικοῦσαν ἄλλοτε τὴν Μπουροῦ καὶ πὼς ἐφυγαν, γιὰτὶ δὲν μποροῦσαν νὰ ὑπάρξουν ἐκεῖ ἀπ' τοὺς κορμαράους. Τὴν παράδοσή των βεβαιώνει ὁ de Dreux ὁμιλώντας γιὰ τίς αἰτίες τῆς δυστυχίας τῶν κατοίκων. Ἄλλως τε ὅτι ὅλα τὰ παράλια αὐτὰ οἱ κάτοικοι φύγαν ἀπ' τὴ θάλασσα γιὰ τὸν ἴδιο λόγον καὶ σήμερα καὶ ἡ Μαρώνεια καὶ τὰ Ἀδδηρα (σήμερα Μπουλούστρα) εἶναι ἀρκετὰ μακριὰ ἀπ' τὴν παραλία. Ἀλλ' ὥς ἀφήσουμε τὸν de Dreux νὰ μᾶς διηγηθῇ τὸ ταξεῖδι του²⁾.

Τὴν πρώτη μέρα τοῦ ταξιδιοῦ μας φτάσαμε στὸ Τοπτσιλάρ, ὅπου βρήκαμε καλὸ καὶ φτηνὸ κρασί, κ' ἐπειδὴ θέλαμε νὰ ἐξακολουθήσουμε τὸ δρόμο μας καὶ τὴ νύχτα, πήραμε μαζί μας ἓνα Χατζῆ. Χατζῆδες εἶναι ἄνθρωποι ποὺ κουβαλοῦν ἓνα φανό, γιὰ νὰ φωτίζουν τὸ δρόμο. Στὴν ἄκρα δηλαδὴ μιανῆς μεγάλῃς βέργας ἔχουν ἓνα εἶδος σκάρας καὶ μὲ διάφορα κουδάρια ἀπὸ παννὰ κατραμωμένα διατηροῦν μέσα σ' αὐτὴ τὴ φωτιά, ποὺ βγάζει

¹⁾ 1922 σ. 247 κέ.

²⁾ Ὁ ἐκδότης εἶχε τὴν ἐπιμέλεια νὰ ἐφοδιάσῃ τὴν ἐκδοση καὶ μὲ διάφορες σημειώσεις ἀπὸ ἄλλους ταξιδιωτὲς, τὸν Belon κυρίως καὶ τὸν Ducas. Νόμισα πὼς θὰ ἦταν καλὸ νὰ τοὺς διατηρήσω καὶ τοὺς διηγήρησα.

μεγάλη φλόγα. Κάποτε τὴ φλόγα αὐτὴ τὴ συντηροῦν μ' ἓνα ξύλο παχύ, ποὺ καίει σὰν λαμπάδα.

Ὅταν εἶχαμε νὰ περπατήσουμε δώδεκα λεῦγες, ξεκινούσαμε στὶς ἑντεκα τὸ βράδυ, καὶ ὅταν εἶχαμε μικρότερο δρόμο, φεύγαμε τὰ μεσάνυχτα γιὰ νὰ φτάσουμε στὸ σταθμὸ ἀπάνω κάτω τὸ μεσημέρι. Τὸ φαγητὸ τὸ βρίσκαμε ἑτοιμο, γιὰτὶ τὸ ἀμάξι μὲ τὸ μαγειρεῖο πῆγαινε πάντα μπροστὰ καὶ κάθε μέρα φρόντιζαν νὰ σφάζουν ἓνα ἀρνὶ καὶ πουλερικά γιὰ τὴν ἄλλη μέρα, γιὰτὶ καθὼς εἶπα στὰ μέρη αὐτὰ δὲν ἦταν ξενοδοχεῖα, ὅπου μπορεῖ κανένας νὰ καταλύσει, οὔτε καπηλεῖα ἢ μαγειρεῖα, ὅπου βρίσκει κανένας μαγειρεμένο κρέας, καὶ πρέπει οἱ ταξειδιῶτες νὰ ετοιμάζουν μοναχοὶ τοὺς τὸ φαεῖ ποὺ θέλουν νὰ φάν.

Ὅταν ἀρχίζει νὰ σκοτεινιάζει ὁ χατζῆς ἀνάφτει τὸ φανὸ τοῦ καὶ τὸν βάζει στὴν πόρτα τοῦ χανιοῦ, ὅπου μαζεύονται οἱ ταξειδιῶτες, καὶ βασιτώντας τὸ φανὸ στὸ χέρι τραγοῦδᾷ κάτι τι ἀράπικα γιὰ νὰ χαιρετίσει τὴ συντροφιά, γιὰτὶ ὁ θεὸς θέλησε νὰ μᾶς χαρίσει τὸ φῶς, καὶ ἔπειτα ἀπλώνει τὸ χέρι γιὰ νὰ πάρει ὅ,τι ὁ καθένας ἔχει ἐκχαρίστηση νὰ τοῦ δώσει.

Ἀπ' τὸ Τοπτσιλάρ ξεκινᾷμε γιὰ νὰ φθάμε τὸ μεσημέρι στὸ Ponte-Piccolo καὶ ἀπὸ κεῖ στὸ Ponte-Grande¹⁾. Αὐτὰ εἶναι δυὸ χωριὰ ὅπου βρίσκονται δυὸ πέτρινα γεφύρια ἀπὸ τοῦ ἀπαραὶ καὶ ἀπ' αὐτὰ περνοῦν κάτι λαμοὶ τῆς θάλασσας, ποὺ γάνει ἐκεῖ δυὸ ἁμφορὲς λίμνες. Τὴν ἄλλη μέρα φτάσαμε στὴ Σηλυβρία (Silivria), πόλιν πολὺ παλιὰ, ἀπάνω σ' ἓνα βῆμα κοντὰ στὴ θάλασσα. Σ' αὐτὴ βλέπει κανένας πολὺ ὠραῖα λείψανα τοῦ κάστρου, ἔχει δὲ καὶ πολλοὺς Χριστιανούς, ἀλλὰ σχισματικούς. Δὲν ἀμέλησα νὰ πάω νὰ δῶ τὸν παπᾶ τους, τὸν παρεκάλεσα δὲ νὰ μὲ ὁδηγήσει στὴν ἐκκλησίᾳ του, πρᾶγμα ποὺ τὸ ἔκαμε μὲ πολλὴ προθυμία, γιὰτὶ ᾔθελε νὰ μοῦ δεῖξει ἓνα ἅγιο λείψανο, ποὺ τὸ τιμοῦν οἱ Ἕλληνες καὶ βλέποντας ἓνα μικρὸ σακκουλάκι μετάξινο μενεξεδένιο κρεμασμένο στὸ σταυρὸ τῆς Ἁγίας Τράπεζας τὸν ρώτησα τί ἦταν καὶ μ' ἀπάντησε πὼς μέσα στὸ σακκουλάκι ἦταν ἓνα μικρὸ κουτάκι καὶ μέσα σ' αὐτὸ πῆγαινε τὴν ἁγία μετάληψη στοὺς ἄρρωστους.

¹⁾ Kutchuk-Tehekmedje καὶ Bujuk-Tehekmedje. Αὐτὰ τὰ δυὸ γεφύρια ἦταν ξύλινα τὸν καιρὸ ποὺ πέρασε ὁ Belon ποὺ ἐρχότανε ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος (Observations, Paris 1688 σ. 150). Ὁ Paul Lucas ἔκανε δυὸ φορές τὸ ταξίδι ἀπ' τὴν Κωνσταντινούπολη στὴ Λάρισα. στὰ 1706 (ἐκδ. Paris 1712) (καὶ στὰ 1714) ἐκδ. Rouen 1719, Amsterdam 1720, Rouen 1724) Τὴν πρώτη φορὰ οἱ κυριώτεροι σταθμοὶ τοῦ ἦσαν ἡ Ἀδριανούπολη, ἡ Φιλιππούπολη, ἡ Δράμα, ἡ Θεσσαλονίκη καὶ τὸ Ἅγιον ὄρος καὶ ἀπὸ κεῖ πίσω πάλι ἡ Θεσσαλονίκη γιὰ νὰ πάη στὴ Λάρισα. ἔπειτα δῆθεν στὴν Ἀθήνα· τὴ δεύτερη ἀπ' τὴν Κωνσταντινούπολι στὴ Λάρισα ἀκολούθησε σχεδὸν τὸ δρομολόγιον τοῦ Robeat. Γιὰ τὸν Paul Lucas βλ. Omont, Missionsarchéol. σ. 317 κέ. (Σημείωση τοῦ ἐκδότη).

Ἀπὸ καὶ πήγαμε στὴν Ραιδεστό (Rodosto), μιὰ πόλη πολὺ ὁμορφῆ καὶ πολὺ ἐμπορικὴ¹⁾. Εἶναι στὴν ἡκροθαλασσιὰ καὶ γι' αὐτὸ ἔχει μεγάλη συγκοινωνία μὲ τὴν Πόλη. Οἱ ἔμποροι ἀπλώνουν στὰ μαγαζιά τους τὰ πιά ὁμορρα ἐμπορεύματά τους, ὅπως γίνεται στὰ παζάρια. Ἐνὰς ἀπ' τοὺς ἀμαξαῖδες ὅμως, ποὺ ἦταν ἀπ' τὴ Μακεδονία, τσακώθηκε στὴν πόλη αὐτὴ μ' ἕναν Τούρκο, κι αὐτὸς ἔβαλε στὸ νοῦ του νὰ μᾶς σφάζει. Ὁ καπιτῆζ μπασῆς δηλαδὴ ποὺ μᾶς ὠδηγοῦσε θύμωσε γιὰ τὴν κακομεταχείριση τοῦ Τούρκου ἀπ' τὸν ἀμαξᾶ τὸν δικό μας καὶ θέλησε ἀμέσως νὰ πάρει τὸ δικιο δίνοντάς του ραβδίς στίς πατούσες, τιμωρία πολὺ συνηθισμένη στοὺς Τούρκους. Ὁ πρεσβευτὴς τὴν ὥρα ἐκείνη ἦταν περίπατο στὴν ἡκροθαλασσιὰ καὶ εἶχε μαζί του ἕνα μέρος ἀπ' τοὺς ἀνθρώπους του καὶ τὸ ἄλλο μόνο ἔμεινε στὸ χάνι, ὅπου εἶχαμε καταφύγει, ἕνα χάνι τόσο μεγάλο καὶ εὐρύχωρο ποὺ ἔπαιρνε ὅλα τὰ ἀμάξια καὶ τὰ ζῶα μας χωρὶς νὰ μᾶς στενοχωρήσει. Περπατοῦσα μαζί μὲ τὸν χαντζῆ, ὅταν εἶδα τὸν δυστυχισμένο τὸν ἀμαξᾶ, ποὺ οἱ Τούρκοι τοῦ ἔδγαζαν τὰ παπούτσια γιὰ νὰ τοῦ δώσουν τίς ξυλιές. Αὐτὸ μοῦ κίνησε τὴ συμπάθεια καθὼς καὶ τοῦ χαντζῆ κι ἄρχισε νὰ μαλώνει τὸν καπιτῆζ μπασῆ· κ' ἔτσι τοῦ φιλῶσε πολὺ δυνατὰ καὶ μ' ἀγανάκτηση τὸν ἀκούσαν οἱ ἱπποκόμοι καὶ οἱ ἄλλοι ὑπηρέτες τοῦ Ἐξοχώτατου καὶ ἔτρεξαν ἀμέσως καὶ ρίχτηκαν ἀπάνω στοὺς τούρκους, ποὺ κρατοῦσαν τὸ δυστυχισμένο τὸν ἀμαξᾶ, καὶ τοὺς ἀνάγκασαν νὰ τὸν παρατήσουν. Τραβήξαν ἀμέσως τὰ μαχαίρια τους κι ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος κι ἀπὸ τὸ ἄλλο. Ἀλλὰ οἱ Τούρκοι βλέποντας τοὺς δικούς μας φρενιασμένους, ποὺ δὲν θ' ἀφῆναν κανένα, τὸ σκασαν. Οἱ οἱ μᾶς θέλουν νὰ τοὺς πάρουν τὸ κατόπι καὶ μὲ πολλὴ δυσκολία τὰ κατάφερα νὰ τοὺς κρατήσω. Γρήγορα εἰδοποίησα τὸν πρεσβευτὴ κι αὐτὸς γυρνώντας ἀμέσως στὸ χάνι μάλωσε τὸν καπιτῆζ μπασῆ γι' αὐτὸ ποὺ ἔκαμε· ἐπειδὴ δὲ μάθαμε πὼς οἱ Τούρκοι μαζεῦονταν γιὰ νὰ μᾶς προσβάλουν προφυλαχτήκαμε τόσο καλά, ὥστε δὲν τόλμησαν νὰ μᾶς ἐπιτεθοῦν.

Τὴν ἄλλη μέρα φύγαμε πολὺ πρωὶ καὶ περπατήσαμε πέντε ὁλόκληρες μέρες χωρὶς νὰ βροῦμε καμιὰ πολιτεία τῆς προκοπῆς, μολοντί ὁ κάμπος εἶναι ὡραιότατος καὶ τόσο γεμάτος ἀπὸ κυνήγι, ὥστε ὁ Ἐξοχώτατος συχνὰ μᾶς σταματοῦσε γιὰ νὰ διασκεδάσει στὸ ἀναμεταξύ κυνηγώντας· κι αὐτὸ μιὰ μέρα μ' ἔκανε νὰ κινδυνέψω νὰ χάσω τὴ συντροφιά. Γιατὶ κατεβαίνοντας ἀπ' τ' ἀμάξι καὶ περπατώντας πάντα μπρὸς πῆρα ἕνα δρόμο, ποὺ τόσο μὲ ξεμάκρυνε ἀπ' αὐτόν, ποὺ πῆραν τ' ἀμάξια μας, ὥστε δὲν θὰ μπορούσα πιά νὰ τοὺς φτάσω, χωρὶς τὴ βοήθεια ἐνὸς Τούρκου, ποὺ μοῦ

¹⁾ Ὁ de Bruyn (σ. 67—208) λέει πὼς ἔχει 15000 κατοίκους. (Σημ. τοῦ ἐκδότου).

ἔδωσε στὴν περίστασι αὐτὴ πίσω μὴ μικρὴ χάρη, ποὺ τοῦ εἶχα κάνει λίγο πρωτύτερα. Ἦταν ἓνας καλὸς γεροντάκος, ποὺ τ' ἀμάξι του βρισκόταν στὴ μέση τοῦ δρόμου, ποὺ πῆγαινα, καὶ ἤθελε νὰ τὸ τραβήξῃ στὴν ἄκρη γιὰ νὰ διευκολύνῃ τὸ δρόμο στ' ἀμάξι μας, ποὺ νόμιζε πὼς θὰ περνοῦσαν ἀπὸ κεῖ, καὶ μὲ παρακάλεσε νὰ τὸν βοηθήσω, γιατί τὰ βόδια του ἦταν ξεζεμένα καὶ ἔβρουσαν ἐκεῖ κοντά. Τὸ ἔκανα μ' εὐχαρίστηση καὶ δὲν φάνηκε ἀχάριστος. Γιατὶ βλέποντας πὼς τ' ἀμάξι μας ἐπαιρναν ἄλλο δρόμο χωρὶς ἐγὼ νὰ τὸ ἀντιληφθῶ, γιατί εἶχα ξεμακρύνει, ἔβαλε τίς φωνὲς γιὰ νὰ μὲ εἰδοποιήσῃ¹⁾ καὶ ἐπειδὴ ἔβλεπε πὼς ἂν γύριζα πίσω ἀπὸ κεῖ ποὺ εἶχα παραστρατήσῃ δὲν θὰ μπορούσα πιά νὰ φτάσω τ' ἀμάξι, ποὺ ἔτρεχαν γλήγορα, μοῦ ἔδειξε ἓνα συντομώτερο δρόμο ἀπὸ ἓνα ποταμάκι, ποὺ τὸ πέρασα ἀπὸ ἓνα κορμὸ δέντρου καὶ γιὰ νὰ στηριχθῶ μοῦ ἔδωσε καὶ τὴ βέργα του, ποὺ κέντρωνε τὰ βόδια του. Τὸν εὐχαρίστησα γλήγορα γλήγορα καὶ τρέχοντας δυνατὰ ἔφτασα τ' ἀμάξι, καὶ τότε σκέφτηκα πὼς ἔχουν δίκιο νὰ λέν πὼς τὸ καλὸ δὲν χάνεται ποτὲ καὶ πὼς πρέπει πάντα νὰ τὸ κάνει κανένας ὅπου μπορεῖ.

Περάσαμε τέλος τὴ Θράκη διαβαίνοντας τὸν ποταμὸ Μαρίτσα (Marissa), ποὺ τὴν χωρίζει ἀπ' τὴ Μακεδονία²⁾. Τὸν ποταμὸ τὸν περάσαμε μὲ κόπο καὶ κίνδυνο, γιατί ἐκεῖ ποὺ εἶναι πλάτος καὶ ὀρμητικὸς, οἱ βάρκες, ποὺ χρησιμοποιοῦν γιὰ τὸ πέρασμα, εἶναι τόσο ἄσβεστε, ὥστε ἔπρεπε νὰ σπρώχνουμε μὲ τὰ χέρια μας τ' ἀμάξι γιὰ νὰ τὰ μπάζουμε πέρα. Ἐπειδὴ δὲ δὲν μπορούσε νὰ περάσῃ παρὰ ἓνα μόνο ἀμάξι σὲ κάθε ταξεῖδι, χρειαστήκαμε πολὺν καιρὸ γιὰ νὰ περάσουμε τὰ ἀμάξια μας καὶ εἰκοσι ἄλλα, ποὺ εἶχαμε γιὰ καθάλλα. Ὡτὸ ἀναμεταξύ ἦρθε μὴ συνοδεῖα ἀπὸ Τούρκους, ποὺ ἤθελαν κι αὐτοὶ νὰ περάσουν. Κι ὅταν τοὺς εἶπαμε πὼς ἀφοῦ ἡμεῖς εἶχαμε ἀράδα ἔπρεπε νὰ περιμένουν γιὰ νὰ περάσουμε ὅλοι μας, δὲν ἔδωσαν καμιὰ σημασία καὶ εἶπαν πὼς ἤθελαν τὴ μιά ἀπ' τίς δυὸ βάρκες γιὰ νὰ περάσουν αὐτοὶ καὶ ἡ ἀκολουθία τους, πράγμα ποὺ ἤθελαν τρία ἢ τέσσαρα ταξεῖδια γιὰ νὰ τὸ κάμουν³⁾ καὶ βλέποντας πὼς δὲν εἶχαμε κα-

¹⁾ Belon. Observations σ. 141. «Γεφύρι στὴ Marissa δὲν ἔχει, γι' αὐτὸ πρέπει νὰ τὴ περάσῃ κανένας μὲ τὴν βάρκα. Τὸ συνηθισμένο εἶναι νὰ δίνει ὁ ἄνθρωπος μαζί μὲ τὸ ζῶο γιὰ τὸ πέρασμα ἓνα ἄσπρο. Μόλα ταῦτα δὲν ξεπερδεύσαμε παρὰ μὲ 15 ἄσπρα γιὰ μᾶς καὶ γιὰ τὸν ὀδηγὸ μας. Γιατὶ ἡ φιλαργυρία τῶν Τούρκων εἶναι τόση, ὥστε ὅταν βροῦν εὐκαιρία μ' ἓναν ξένο, παίρνουν ὅσα μὲνέουσιν καὶ θέλεις δὲ θέλεις τὰ πληρώσεις ὅ,τι ζητήσουν. Γιατὶ τέτοια εἶναι ἡ φιλαργυρία τους ὥστε οὔτε τὸν πατέρα τους δὲν θ' ἄφηναν ἂν εἶχαν εὐκαιρία νὰ τοῦ πάρουν κάτι τι». [Ἀξίζει νὰ σημειωθῇ ὅτι ὁ de Dreux τὴ Θράκη, ποὺ εἶναι πέρα ἀπὸ τὸν Ἑβρο, τὴν ὀνομάζει Μακεδονία. Ὡς αὐτὸ δὲν εἶναι ἄσχετο πρὸς τὴν παλιὰ βυζαντινὴ διαίρεση ποὺ ἔφερνε τὴ Μακεδονία ὡς τὸν Ἑβρο καὶ θεωροῦσε ὡς πρωτεύουσά της αὐτὴ τὴν Ἀδριανούπολη.—Σημ. τοῦ μεταφραστοῦ.]

μιὰ ὄρεξι νὰ τοὺς κάνουμε τὴ χάρη, ἀρχισαν νὰ ζητοῦν διὰ τῆς βίας ὅ,τι δὲν θέλαμε νὰ τοὺς δώσουμε μὲ τὸ καλὸ, καὶ κοντεύαμε νὰ πιαστοῦμε, ὅταν ὁ πρεσβευτὴς βλέποντας πὼς ἓνα μέρος ἀπ' τοὺς ἀνθρώπους μας βρισκόταν πιά ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος τοῦ ποταμοῦ, αὐτὸ δὲ ποὺ ἔμανε δὲν θὰ μπορούσε νὰ ἀντισταθῇ, καὶ πὼς γι' αὐτὸ θὰ ἦταν προτιμότερο νὰ ὑποχωρήσουμε παρὰ νὰ τσακωθοῦμε σὲ ὦρα ἀκατάλληλη, μᾶς εἶπε νὰ βάλουμε μέσα τὰ ὅπλα μας καὶ ν' ἀφήσουμε τοὺς ἀντιπάλους μας νὰ πάρουν τὴ μιὰ βάρκα. Τὴ διαταγὴ τοῦ τὴν ἀκούσαμε καὶ μείναμε πέντε ἢ ἔξι ὥρες γιὰ νὰ περάσουμε τὸ ποτάμι, κ' ἔτσι φτάσαμε ἀργὰ στὴ Βήρα. Ἡ Βήρα εἶναι μιὰ μικρὴ πόλη πολὺ παλιά, ὅπου μόνο μερικὲς πλευρὲς μένουν ἀπ' τὸ κάστρο²⁾. Ἐδῶ μείναμε ἀρκετά, κ' ἔτσι βρήκα καιρὸ νὰ πάω νὰ δῶ τὸ τζαμί, ποὺ εἶναι πολὺ ὁμορφο. Ὁ ἱμάμης, ποὺ εἶναι ὁ παπᾶς τοῦ, μοῦ ἔδειξε πολλὰ μνημεῖα μὲ ἐπιτάφια ἐπιγράμματα, καὶ ἀπ' αὐτὰ κατάλαβα πὼς ἦταν ἄλλοτε ἐκκλησιά. Πέντε ἔξι ἀνεβήκαμε ψηλὰ στὸ μινारे, ποὺ εἶναι ἓνας μικρὸς πύργος πολὺ ψηλὸς κι ἀπ' αὐτὸν ὁ ἱμάμης φωνάζει τοὺς Τούρκους νὰ προσευχηθοῦν. Ἀπὸ ψηλὰ ἀπ' τὸν πύργον αὐτὸν θαυμάζουμε τὴν ὁμορφιὰ τοῦ κάμπου ποὺ ξανοίγαμε, ὅταν στήκυθαμε ἓνας ἄερας, ποὺ τράνταζε τὸν πύργον μὲ τόση δύναμη, ὥστε νομίσανε καὶ ὅτι τὸν ἔριχνε, κ' ἔτσι κατεβήκαμε πολὺ ἡλιγορότερα παρ' ὅτι ἀνέβηκαμε. Τὴν ἄλλη μέρα πηγαίμε στὴ Μάκρη, μιὰ πόλη πολὺ παλιά, ὅπου βρήκα ἓνα τάφο πέρα πέρα ἀπὸ ἄσπρο μάρμαρον καὶ παρατήρησα σὲ τέσσερες γωνίες στὸ βάθος τοῦ τέσσαρα ἐξογκώματα ἀπάνω κάτω ἓνα πῶδι, ποὺ ἀπάνω τοὺς ἀκουμποῦσαν μιὰ πλάκα μαρμάρινη, γιὰ νὰ σκεπάσουν ὅ,τι οἱ ἀρχαῖοι συνήθιζαν νὰ κλείνουν μέσα στοὺς τάφους. Ἀπάνω στὴν πλάκα αὐτὴ ἔδραζαν τὸ νεκρὸ σῶμα καὶ τὸ σκέπαζαν μ' ἓνα ἄλλο μάρμαρον. Εἶδα αὐτὸ τὸ ἐπιγράμμα χαραγμένο μὲ ἑλληνικὰ γράμματα Ὁ πατὴρ Κόϊντος εἰς τὸν ἀγαπητὸν υἱὸν Αὐρήλιον Κόϊντον, παιδίον χρηστόν. Κοντὰ στὸ μνημεῖον αὐτό, ποὺ βρίσκεται ἀπάνω σ' ἓνα ὕψωμα πλησίον στὴ θάλασσα, εἶναι ἓνα εἶδος παρεκκλησιοῦ, ποὺ ἔχει στὸ μέσον ἀπάνω σ' ἓνα στρίποδο ἓνα μεγάλο φέρετρο, σκεπασμένο μ' ἓνα νεκρικὸ πέπλον πράσινο, καὶ πρὸς τὸ μέρος τοῦ κεφαλίου εἶναι ἓνα μεγάλο σαρίκι, ποὺ τὸ διατηροῦν τόσο καθαρὸ σὰν νὰ ἐπρόκειτο νὰ τὸ χρησιμοποιήσουν, καὶ στίς δύο πλευρὲς εἶναι δύο βάζα γεμάτα ἀπὸ λίπος. Πρώτιστα τὸν Τούρκον ποὺ φυλάγει τὸ μνημεῖον, τί χρειάζεται τὸ λίπος, καὶ μ' ἀπάντησε πὼς ἦταν ἱερὸ πρᾶμα, ποὺ μ' αὐτὸ ἔτριβαν τοὺς ἀρρώ-

ἡ Belon σ. 141. «Ἀντίκρου ἀπ' τὸ λιμένα, σὲ ἀπόσταση ἐνὸς τέσσαρτου τῆς λεύγας περάσαμε μιὰ μικρὴ πόλη ἀπάνω σ' ἓνα λόφον σὲ πολὺ ὁμορφο μέρος, ποὺ τὴν λέν Βήρα, ποὺ εἶναι κλεισμένη γύρω μ' ἓνα παλιὸ κάστρο». Πρόκειται γιὰ τὴ κοινότητα Φήρα. 10 ὥρες βορείως τῆς Μάκρης καὶ 1/2 ὥρα ἀπ' τὴ Μαρίτσα. [Σημ. τοῦ ἐκδότη].

στους, και πώς τιμούσαν πολύ αυτόν, που ήταν το σώμα του εκεί, γιατί ήταν ένας από τους πιο γενναίους αξιωματικούς του στρατού των, που πέρασε απ' την 'Ασία στην Ευρώπη. Είδα επίσης σε μια άκρη της πλατείας ένα υψωμα από πέτρες. 'Εκεί μου είπαν ήταν το θέατρο, όπου οι άρχαιοι μιλούσαν στο δημόσιο.

Φεύγοντας απ' εκεί την άλλη μέρα περάσαμε απ' την Γκιουμουρτζίνα (Kymargina) ¹⁾, μια μικρή πόλη πολύ παλιά, όπου βρίσκονται ακόμα μερικά ερείπια ενός μεγάλου κάστρου και πέντε λεύκες απ' εκεί βρήκαμε μια άλλη πόλη, που όλα τα τείχη της σφύζονται ολόκληρα, έξω απ' τα χαλάρματα που έκαναν όταν την πήραν. 'Ο δρόμος μας πήγαινε πλάι απ' τα τείχη αυτής της πόλης χωρίς να παρουσιάζεται ανάγκη να μπούμε μέσα. 'Αλλά ο πρεσβευτής διέταξε να σταθμέσουμε, για να μάς δώσει την ευκαιρία να πάμε να δούμε τι άξιζε να δη κανένας. Πρώτα απ' όλα θαύμασα τον περίεργο τρόπο που είναι κτισμένα τα τείχη, γιατί στο μέρος του περιβόλου έκαμαν γύρο γύρο από την πόλη πάρα πολλά μικρά τόξα και πάνω σ' αυτά είναι ο δρόμος που οδηγούμε για τις περιπολίες.

Μόλις μπήκαμε, οι κάτοικοι βρήκαν απ' τα σπίτια τους για να μάς δούν και να μάς περιεργαστούν με άλλη τόση περιέργεια, όση είχαμε και μεις για να περιεργαστούμε την πόλη τους. Και βλέποντας πως οι περισσότεροι ήταν χριστιανοί τους παρακάλεσα να μου δείξουν την εκκλησιά τους πράγμα που το έκαμαν με ευχαρίστηση. Είδα τότε με λύπη μου τι η εκκλησιά αυτή, που άλλοτε ήταν μια απ' τις όμορφότερες εκκλησιές της 'Ελλάδας, είχε αρχίσει να γκρεμίζεται γιατί δεν τη συντηρούσαν και μια καλή γυναικοῦλα βλέποντας τη λύπη μου μ' έκαμε νόημα να την ακολουθήσω για να δω μια άλλη εκκλησιά, που μου δείξε κλαίοντας, σε κατάσταση πολύ πιο αξιοθάκρυτη, και με τα χέρια και μ' αναστενάγματα μου

¹⁾ Gumur djina. Belon σ. 137. «Βρήκαμε μια μικρή πόλη Commecine, που είναι μισή μέρα δρόμο μακριά απ' την Μπουρού (Bouron). Όπου είχε ό,τι είδος κρέας θέλαμε ν' αγοράσουμε. Έχει ερείπια ενός μικρού κάστρου, και μέσα είναι η εκκλησιά των 'Ελλήνων χριστιανών. Γιατί στο χωριό κατοικοῦν 'Ελληνες και λίγοι Τούρκοι». Σελ. 139, 140. «Ξακολουθώντας το δρόμο μας προς την Κωνσταντινούπολη, όταν άρχισαμε να ανεβαίνουμε το βουνό και είμασταν πιά ψηλά, κοιτάξαμε πίσω μας... Βλέπαμε το χωριό Commecine που είναι μέσα σε μια μεγάλη πεδιάδα. 'Ο δρόμος του κάμπου αυτού ήταν ό ίδιος και μεγάλος παλιός δρόμος που πήγαινε απ' τη Ρώμη στην Πόλη και ήταν στρωμένος με πολύ μεγάλες πέτρες πελεκημένες με τον αρχαίο τρόπο, γιατί απ' τη Μπουρού ως τη Γκιουμουρτζίνα και έπειτα απ' τη Γκιουμουρτζίνα ως το Σαπτοϊλάρι έπειδή ο δρόμος ήταν δύσκολος μέσα σε χώματα παλιά οι Ρωμαίοι τον έστρωσαν και ακόμα και τώρα σφύζει ολόκληρος». Για το ρωμαϊκό αυτό δρόμο που ήταν η Via Egnatia που πάει απ' το Δουράκιο στην Κωνσταντινούπολη βλέπε *Tafrafi*, Thessalonique au quatorzième siècle σ. 121—122.

Ч. ПРА.КН 1666-1669

A 501-600

valant. Robert de Dreux.

v. 4-5

Υδρ. κυστε

[illegible]